

ISSN 2454-3705

श्रुतसागर | श्रुतसागर

SHRUTSAGAR (MONTHLY)

December-2020, Volume : 07, Issue : 07, Annual Subscription Rs. 150/- Price Per copy Rs. 15/-

EDITOR : Hiren Kishorbhaj Doshi

BOOK-POST / PRINTED MATTER

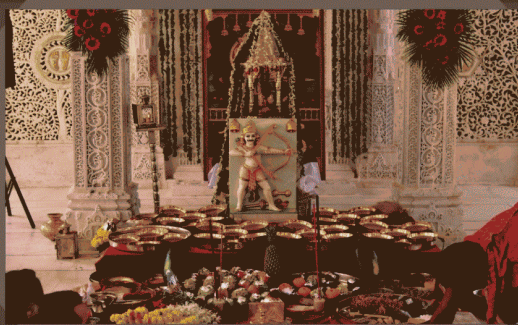

वर्तमान श्री गोडीजी जैन मंदिर, मुंबई में प्रतिष्ठित तपागच्छाधिराज
श्रीविजयदेवसूरि महाराज की भारतभर में एकमात्र धातुप्रतिमा। (देखें पृ.२७)

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

1

कोबातीर्थ समीप कैलासनगर वाटिका मध्ये नूतन जिनालय का शिलान्यास

कोबातीर्थ मध्ये काली चौदस के
दिन श्री घंटाकर्ण महावीर
पूजन की झाँकी

SHRUTSAGAR

3

December-2020

RNI : GUJMUL/2014/66126

ISSN 2454-3705

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर का मुखपत्र

श्रुतसागर

श्रुतसागर

SHRUTSAGAR (Monthly)

वर्ष-७, अंक-७, कुल अंक-७९, दिसम्बर-२०२०

Year-7, Issue-7, Total Issue-79, December-2020

वार्षिक सदस्यता शुल्क - रु. १५०/- ❖ Yearly Subscription - Rs.150/-

अंक शुल्क - रु. १५/- ❖ Price per copy Rs. 15/-

आशीर्वाद

राष्ट्रसंत प. पू. आचार्य श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

❖ संपादक ❖

हिरेन किशोरभाई दोशी

❖ सह संपादक ❖

रामप्रकाश झा

❖ संपादन निर्देशक ❖

गजेन्द्रभाई शाह

राहुल आर. त्रिवेदी

एवं

ज्ञानमंदिर परिवार

१५ दिसम्बर, २०२०, वि. सं. २०७७, मार्गशीर्ष शुक्ल पक्ष-०१

प्रकाशक

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

(जैन व प्राच्यविद्या शोध-संस्थान एवं ग्रन्थालय)

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र, कोबा, गांधीनगर-३८२४२६

फोन नं. (079) 23276204, 205, 252 फैक्स : (079) 23276249, वॉट्स-एप 7575001081

Website : www.kobatirth.org Email : gyanmandir@kobatirth.org

श्रुतसागर

4

दिसम्बर-२०२०

अनुक्रम

१. संपादकीय	रामप्रकाश झा	५
२. श्रुतप्रेमी दाताओं की सूची	-	६
३. गुरुवाणी	आचार्य श्री बुद्धिसागरसूरिजी	७
४. Awakening	Acharya Padmasagarsuri	८
५. विजयदेवसूरि पुण्यखजानो	गणि सुयशचंद्र-सुजसचंद्रविजयजी	९
६. गुरुविहार गहुंली	गजेन्द्र शाह	२०
७. धर्मकथानुयोगनी महत्ता अने श्री देवभद्रसूरिकृत कथारत्नकोष	मुनिश्री पुण्यविजयजी	२६
८. पुस्तक समीक्षा	रामप्रकाश झा	२८
९. समाचार सार	-	३०

❖ अंक प्रकाशन सौजन्य ❖

गुरुकृपा परिवार

जाण अजाण्यां वस पड्यो, क्या करे किर्तल ।

चंदन पड्यो लुहार वस, बालि कर्यो अंगार ॥

प्रत क्र. १३५०४८

भावार्थ- ज्ञानी व्यक्ति यदि अज्ञानीओं के हाथ लग जाए तो ईश्वर भी क्या कर सकता है, जैसे चंदन लुहार के हाथ लग गया तो उसको जलाकर अंगार कर दिया ।

❖ प्राप्तिस्थान ❖

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

तीन बंगला, टोलकनगर, होटल हेरीटेज़ की गली में

डॉ. प्रणव नाणावटी क्लीनिक के पास, पालडी

अहमदाबाद - ३८०००७, फोन नं. (०७९) २६५८२३५५

संपादकीय

रामप्रकाश झा

साधना और आराधनामय भव्य चातुर्मास की समाप्ति के पश्चात् श्रुतसागर का प्रस्तुत अंक आपके करकमलों में समर्पित करते हुए हमें अतीव प्रसन्नता की अनुभूति हो रही है। इस अंक में योगनिष्ठ आचार्य बुद्धिसागरसूरीश्वरजी की अमृतमयी वाणी व स्थायी स्तम्भों के अतिरिक्त दो अप्रकाशित कृतियों का प्रकाशन किया जा रहा है।

सर्वप्रथम “गुरुवाणी” शीर्षक के अन्तर्गत जैनधर्म की व्यापकता, उसका प्रचार-प्रसार तथा ज्ञान के विशाल वर्तुल का परिचय दिया गया है। द्वितीय लेख राष्ट्रसंत आचार्य श्रीपद्मसागरसूरीश्वरजी के प्रवचनों की पुस्तक ‘Awakening’ से क्रमशः संकलित किया गया है, जिसमें एक ही कथन अलग-अलग तरह से कहने से सुननेवाले के मन पड़नेवाले प्रभावों का वर्णन किया गया है।

अप्रकाशित कृति प्रकाशन के क्रम में सर्वप्रथम पूज्य गणिवर्य श्रीसुयशचन्द्र-सुजशचन्द्रविजयजी म. सा. के द्वारा सम्पादित “विजयदेवसूरि पुण्यखजानो” प्रकाशित किया जा रहा है। जिसके अन्तर्गत कर्त्ता श्रीसत्यसौभाग्य मुनि ने आचार्य श्री विजयदेवसूरि की बाल्यावस्था से आचार्यपद प्राप्ति तक के समय का वर्णन किया है। द्वितीय कृति के रूप में आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमन्दिर में कार्यरत पंडितवर्य श्री गजेन्द्रभाई शाह के द्वारा सम्पादित “गुरु विहार गहुंली” कृति का प्रकाशन किया जा रहा है। इस कृति में गहुंली प्रकार परिचय एवं चातुर्मास के बाद साधु भगवंतो के विहार समय में कर्त्ता द्वारा की गई भाववाही विनिति को सुंदर रूप से दर्शाया गया है। पुनःप्रकाशन श्रेणी के रूप में इस अंक में मुनि श्री पुण्यविजयजी लिखित “कथारत्नकोश अने तेना कर्त्ता श्री देवभद्रसूरि” के आगे का अंश प्रकाशन किया जा रहा है, जिसके अन्तर्गत जनसामान्य हेतु जैन कथा साहित्य की उपयोगिता तथा उसकी महत्ता के ऊपर प्रकाश डाला गया है।

पुस्तक समीक्षा के अन्तर्गत श्री प्रेमलभाई कापडिया के द्वारा सम्पादित “श्रीमद् देवचन्द्रकृत चौवीशी” पुस्तक की समीक्षा प्रस्तुत की गई है। इस पुस्तक में श्री देवचन्द्रजी के द्वारा रचित चौवीशी का संस्कृत-प्राकृत अवतरणों व प्रचूरमात्रा में दुर्लभ प्राचीन चित्रों के साथ विवेचन किया गया है। आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर के लिए गौरव का विषय है कि इन में से अधिकांश प्राचीन चित्रों को संस्था के संग्रहालय में से लिया गया है। जिसके कारण इस पुस्तक का महत्त्व बढ़ गया है। मुखपृष्ठ चित्र के लिए श्री विजयदेवसूरि म.सा. का फोटो हमें श्रीगोडीजी जैन मंदिर मुंबई की ओर से साभार प्राप्त हुआ है।

हम आशा करते हैं कि इस अंक में संकलित सामग्रियों के द्वारा हमारे वाचक अवश्य लाभान्वित होंगे व अपने महत्त्वपूर्ण सुझावों से हमें अवगत कराने की कृपा करेंगे।

श्रुतसागर

6

दिसम्बर-२०२०

श्रुतप्रेमी दाताओं की अनुमोदना

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र, कोबा

सकल जैनसंघ का गौरवस्थान

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

सदुपदेशक : प्राचिन श्रुत-तीर्थोद्धारक, राष्ट्रसंत

पूज्य आचार्यदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा

श्रुतप्रेमी दाताओं की नामावली

- श्री सीमंधर शांतिसूरी जैन ट्रस्ट, बेंगलोर
- श्री प्रेमवर्धक जैन श्वे.मू.पू.संघ, धरणीधर, पालडी, अमदावाद
- श्री प्रहलादनगर जैन श्वे.मू.पू.संघ, सेटेलाईट, अमदावाद
- श्री जैन श्वे.मू.पू.सुधारा खातानी पेढी, महेसाणा
- श्री सेटेलाईट श्वे.मू.पू.जैन संघ, सेटेलाईट, अमदावाद
- श्री जोधपुर सेटेलाईट श्वे.मू.पू.जैन संघ, अमदावाद
- शेठ अमीचंद पन्नालाल आदिश्वर टेम्पल चेरीटेबल ट्रस्ट, मुंबई
- श्री आंबावाडी श्वे.मू.पू.जैन संघ, आंबावाडी, अमदावाद
- श्री विमलनाथ जैन टेम्पल, कोईम्बतूर

धन्यवाद... अनुमोदना... अभिनंदन...

गुरुवाणी

आचार्य श्री बुद्धिसागरसूरिजी

जैनदृष्टि ए आत्मानुं अनन्त वर्तुल

जैनदर्शन, संग्रहनय सत्ताए एगे आया एतुं आत्मत्व जाति सामान्ये स्वीकारी आत्मा रूप ब्रह्मानी अस्ति विश्वमां सर्वल स्वीकारे छे अने तेमां सर्वनो अन्तर्भाव करे छे । सापेक्ष संग्रहनये जैनो शंकराचार्यना ब्रह्मवादनो आत्मांमां अन्तर्भाव करीने जैनधर्मनी अनन्त वर्तुलतानो जगतने ख्याल करावी आपे छे । धर्मनां एकान्तवादि लघुवर्तुलो महावर्तुलमां समाय, पण जे स्याद्वाद ज्ञानरूप अनन्त वर्तुल छे तेनो अन्य एकान्तवादात्मक लघुवर्तुलमां समाव थाय नहीं । हाथीना पगमां सर्वना पग समाय पण अन्यना पगमां हाथीना पग समाय नहीं । आ नियम प्रमाणे अन्यदर्शनो खरेखर अनेक सापेक्षनयोनी अपेक्षाए जैनदर्शनमां समाइ जाय छे । श्री आनंदघनजी कहे छे के - षड्दर्शन जिनअंग भणीजे ॥ जिनवरमां सघळां दर्शन छे. दर्शने जिनवर भजना रे. सागरमां सघळी तटिनी सही. तटिनीमां सागर भजना रे. षड्दर्शन जिन... जडवादीओना मतने पण जैनधर्मरूप पुरुषनी कुख समान गणीने जे दर्शन पोतानामां तेने सापेक्षपणे समावे छे ते दर्शननी अनन्तवर्तुलताने कोइ पहाँची शके तेम नथी । अपरिमित सापेक्षज्ञानमय अनन्तवर्तुलरूप जैनदर्शन ए एक महासागर छे, तेमां अन्यदर्शनो रूप नदीओ समाइ जाय छे । अहो ! आवा स्याद्वाद जैनदर्शन स्वरूपने जैनो तरीके गणाता जैनोमांथी पण आंगळीना टेरवा पर गणाय एटला विद्वानो सम्यग् रीते उपर कथ्या प्रमाणे अने तेनो भावार्थ अन्योने संपूर्ण रीत्या अवबोधववा समर्थ थाय छे । जैन तरीके कहेवाता जैनो द्रव्यानुयोगी अने अध्यात्मज्ञानी गीतार्थोनी सेवा करीने जैनदर्शननी अनन्त वर्तुलता परिपूर्ण अवबोधी शके तो तेमनी विशालदृष्टि थाय अने तेओना हृदयमांथी संकुचितवृत्ति टळी जाय । तेमज तेओ सर्व दर्शनोमां व्यावहारिकोन्नति तथा धार्मिकोन्नति करवामां अग्रगण्यपद धारण करनार जैनधर्मनी अनन्त वर्तुलतानो विश्वमां बोध आपी शके । नयोनी अपेक्षाओ, विचारो अने उत्सर्ग तथा अपवादमय आचारो के जे द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव, प्रमाणे साधुओने तथा गृहस्थोने आचारवाना छे तेओनो ख्याल जगतने आपवा माटे गीतार्थोए अनेक भाषामां अनेक विचारमय पुस्तको लखीने तथा भाषणो आपीने पोतानी फरज बजाववी जोइए ।

क्रमशः

धार्मिक गद्य संग्रह भाग - १, पृष्ठ - ६९३

श्रुतसागर

8

दिसम्बर-२०२०

Awakening

Acharya Padmasagarsuri

(from past issue...)

It is not proper to reveal a secret about somebody though that may be the truth, if it harms the person. We should always speak the truth no doubt, but we should speak the truth that is helpful to others and refrain from speaking the truth that harms others because it is a sin to cause harm to others. Hence, the Mahashraman Mahavir has given this sacred commandment :

“You should not speak a truth if by speaking it you are committing a sin.”

In that magnificent novel, Les Miserable by Victor Hugo, there is a soul-stirring event. A holy man speaks an untruth and saves a robber from punishment with the consequence that the robber becomes a noble person, on account of the impact of the holy man's benevolence.

Our speech must be like a mantra, that is a sacred utterance. It should be brief but profoundly meaningful. On account of speaking haughtily in the intoxication of affluence even a millionaire becomes penniless, and has to go to court for recovering coppers.

If you have control over your thoughts, you can have control over your words.

Why does the “than dulfish” which is as tiny as a grain of rice, go to the seventh hell? It sits on the eyelids of a crocodile and watches how when the crocodile opens its large mouth, small fish rush out of its mouth and run hither and thither and it thinks “This crocodile is a fool. It cannot even shut its mouth properly. If I were in its position, I would not allow even a single fish to get out of my mouth when once it had come in.”

(continue...)

સત્યસૌભાગ્ય મુનિ કૃત

વિજયદેવસૂરિ પુણ્યસ્વજાનો

ગણિ સુયશચંદ્ર-સુજસચંદ્રવિજયજી

વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ તપાગચ્છના પુણ્યપુરુષ હતા। તેમની પરંપરામાં વિજયસેનસૂરિજી, વિજયદેવસૂરિજી, વિજયપ્રભસૂરિજી, વિજયસિંહસૂરિજી પળ વિજયહીરસૂરિજી જેવા જ પ્રભાવકો થયા। પ્રસ્તુત કૃતિ તે પરંપરામાંના વિજયદેવસૂરિજીના જીવનચરિત્રની વર્ણના કરતી લઘુ રચના છે। અહીં કૃતિકારે કાવ્યમાં વિજયદેવસૂરિજીના જીવનની ઐતિહાસિક વિગતોની સાથે સાથે તેમના સદ્ચારિત્રની વિગતો પળ સંક્ષેપમાં ગુંથી લીધી છે।

કૃતિસાર-

પ્રસ્તુત કૃતિ પાંચ ઢાલમાં રચાયેલ ઐતિહાસિક રચના છે। અહીં કૃતિના પ્રારંભમાં ‘માં’ શારદાનું સ્મરણ કરી કૃતિ રચનાનું પ્રયોજન આલેખતા કવિએ તે પછીના પાંચ દૂહાઓમાં સૂરિજીના ગુણવૈભવની તથા તેમના નામમંત્રની સ્મરણાનું ફ઼ાલેખન કરી પ્રથમ ઢાલનો પ્રારંભ કર્યો છે। દેશાસ્થ રાગની આ ઢાલમાં કવિએ સૌ પ્રથમ ઇડર નગરીની વર્ણના કર્યા બાદ અનુક્રમે ત્યાંના નર-નારીઓની, તેમાં’ય મુખ્ય એવા ત્યાંના વ્યવહારી સાહુ થિરાની તથા તેની સુખ-સમૃદ્ધિની, તેની પત્નિ રૂપાની તેમજ તેણીના શીલાદિગુણવૈભવાદિકની વર્ણના આલેખી છે। વઢી કવિએ આ ઢાલના ચોથા પદ્યથી તે દંપત્તિને સંસારસુખ ભોગવતા ઉત્પન્ન થયેલા પુત્રરત્નના જન્મસમય, તેના જન્મોત્સવ તથા નામકરણની મહત્વની વિગતો પળ લખી જણાવી છે।

રાસના ત્યારપછીના દૂહાઓમાં તથા બીજી ઢાલમાં તે બાલક વાસણના લક્ષણોનું તથા તેના ગુણવૈભવનું વર્ણન આલેખી કવિએ અનુક્રમમાં આવતા દૂહાઓમાં વિજયસેનસૂરિજીના અમદાવાદ પધારતા પુત્ર વાસણના માતા સાથે સૂરિજીને વાંદવા ગયાની તથા વિજયસેનસૂરિજીના જ્ઞાનાદિક વૈભવની વાતો ટૂંકમાં રજૂ કરી છે। જ્યારે તેની(બીજી) ઢાલમાં કવિએ શ્રીસંઘને ગુરુભગવંત વઢે અપાતી ધર્મદેશનાનું તથા તેના શ્રવણથી બાલક વાસણના હૃદયમાં ઉત્પન્ન થયેલી ચારિત્ર ધર્મ સ્વીકારવાની અભિલાષાનું વર્ણન આલેખી માતા સાથે સંયમ ગ્રહણ કરતા વાસણની ઐતિહાસિક નોંધ દ્વારા ઢાલનું સમાપન કર્યું છે। ખાસ અહીં ઢાલાંતમાં અપાયેલ પૂજ્યશ્રીની દીક્ષા સંવત્ ધ્યાનાર્હ છે। કૃતિના ત્યારપછીના દૂહાઓ પળ ઉપરોક્ત વિગતના અનુસંધાનમાં જ રચાયા છે। તે

દૂહાઓમાં વાસણના દીક્ષાનામની, તેમના વિદ્યાધ્યયનની, ચારિત્રશુદ્ધિની તથા પંડિત પદ અપાયાની વિગતો કવિએ ગુંથી છે । વિશેષ નોંધમાં- પંડિત પદ અપાયાની સંવત્ આલેખનો શબ્દ “સર-સરસ”(૫૬) પ્રયોગની દૃષ્ટિ તથા ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ મહત્વપૂર્ણ છે ।

હવે પછીની ઢાલ મુખ્યત્વે વિજયદેવસૂરિજીના આચાર્યપદોત્સવની વર્ણના કરતી ઢાલ છે । જેમાં કવિ વડે પોતાની પાટ કોને સોંપવી તે અંગે ચિંતિત વિજયસેનસૂરિજીની, તે માટે તેમના વડે કરાતી વિધિપૂર્વકની સૂરિમંત્રની સાધનાની, તેમની તે આરાધનાથી પ્રસન્ન થયેલા યક્ષરાજે આચાર્યશ્રીને વિદ્યાવિજયજીને પદપ્રદાન કરવા જણાવ્યું તેની, યક્ષરાજના વચન અનુસાર સં. ૧૬૫૭ માં પં.વિદ્યાવિજયજીને સ્વંભાતમાં સૌ પ્રથમ વાચક પદ તથા ત્યાર પછી આચાર્ય પદ પ્રદાન કરાયાની, પદ પ્રદાન પ્રસંગે સાહ શ્રીમલ્લ સોમાવડે ઘણું દ્રવ્ય ચરચાયાની, તે પછી તે જ વર્ષે પાટણમાં સૂરિજીનો વાંદળા મહોત્સવ કરાયાની મહત્વપૂર્ણ વિગતો આલેખાયેલી છે । વિશેષમાં અહીં ઢાલ પછીના દૂહાઓમાં સૂરિજીના પ્રભાવની તથા પ્રતાપની વાતો પણ જોવા મળે છે ।

કાવ્યની પાંચમી ઢાલ કામદેવને જીતવા માટે નીકળેલા વિજયદેવસૂરિરૂપી રાજવીના યુદ્ધવર્ણનની વાતો જણાવતી ઢાલ છે । અહીં એક બાજુ કામદેવરૂપી રાજા છે તો બીજી બાજુ વિજયદેવસૂરિરૂપી રાજા છે । આ બન્ને રાજવીઓ કઈ રીતે પોતપોતાના સુભટો સાથે (યોદ્ધાઓ સાથે), હાથી-ઘોડા વિગેરે લાવલશ્કર સાથે, ભાલા-તીરાદિ શસ્ત્ર સાથે યુદ્ધમાં ઉતર્યા છે તેનું અહીં તાદૃશ સ્વરૂપ આલેખાયેલું જોવા મળે છે । જેમાં વિજયદેવસૂરિજીને પક્ષે પંચ આચારરૂપી વીરો છે, તો યતિધર્મરૂપી સુભટો । મહાવ્રતરૂપી હાથીઓ છે, તો ચારિત્રરૂપી ઘોડાઓ અને ૧૮૦૦૦ શીલાંગરૂપી રથ । શીલરૂપી બસ્તર છે, તો જિનાજ્ઞારૂપી ટોપો । યતિકાર્યરૂપી ભાલા છે, તો સંતોષરૂપી તલવાર । જ્ઞાનરૂપી ધનુષ છે, તો મૂલગુણરૂપી બાળ । જ્યારે બીજી બાજુ કામદેવના પક્ષે મિથ્યાત્વરૂપી સુભટ છે, તો ૧૬ કષાયરૂપી સામંતો । તેને નો-કષાયરૂપી અંગરક્ષકો છે, તો કુસુમરૂપી હથીયાર । આશ્રવરૂપી યોદ્ધા છે, તો મોહરૂપી સેનાપતિ ।

આમ બન્ને પક્ષના સૈન્યનું સ્વરૂપાલેખન કરી ઢાલના શેષ પદ્યો દ્વારા કવિએ તે બન્ને પક્ષના સૈન્યમાંથી કોણે, કોની સાથે તથા કઈ રીતે યુદ્ધ કર્યું તેની વર્ણના સંક્ષેપમાં રજૂ કરી તે બન્ને રાજવીઓના પરસ્પરના યુદ્ધની તથા તેમાં વિજયદેવસૂરિવડે પ્રાપ્ત કરાતા વિજયની વાતો ગુંથવા દ્વારા ઢાલનું સમાપન કર્યું છે । કાવ્યાંતના ઢાલ પૂર્વેના દૂહાઓ તથા કાવ્યાંતની ઢાલ એ બન્નેમાં વિજયદેવસૂરિજીની ગુણસ્તવના જ છે । જો કે દૂહામાં કામદેવ-વિજયને અનુલક્ષીને સ્તવના કરાઈ છે, જ્યારે ઢાલમાં સૂરિજીના સૂર્ય

સમાન પ્રભાવને વર્ણવતી સ્તવના કરાઈ છે। વિશેષમાં અહીં સ્તવનાની સાથે સૂરિજીના ચિરંજીવીપણાની પ્રાર્થના કરતા કવિએ સ્વપરંપરાની આલેખના પૂર્વક કૃતિ પૂર્ણ કરી છે।

કૃતિકાર

કૃતિકાર સત્યસૌભાગ્યજી^૧ કાવ્યાંતમાં નોંધ્યા મુજબ તેઓ શ્રીસૌભાગ્યના શિષ્ય છે। જો કે કાવ્યમાં તેમના ગચ્છાદિની કોઈ વિશેષ નોંધ મળતી નથી। પરંતુ પ્રસ્તુત રચના તપાગચ્છીય હીરવિજયસૂરિજીની પરંપરાના આચાર્યશ્રીને અનુલક્ષીને કરાઈ હોય કૃતિકાર પોતે પણ તે જ પરંપરાના હોય તેવું અનુમાન થાય છે। કૃતિકાર વિશે અન્યત્ર તપાસ કરતા તેમની ગુરુપરંપરા અનુસંધાન અંક-૪૫ પૃ. ૧૪ મા નીચે મુજબ મળે છે। (વળી તે આપણા અનુમાનને પુષ્ટ પણ કરે છે)

આનંદવિમલસૂરિજી-વિજયદાનસૂરિજી-વિજયહીરસૂરિજી-વિજયસેનસૂરિજી-રાજસાગરસૂરિજી-શ્રીસૌભાગ્ય-સહજસૌભાગ્ય। જો કે અહીં પણ રાજસાગરસૂરિજી પછીની પરંપરામાં કહ્નક સ્વૂતતું હોય તેવું લાગે છે। પણ તેનો નિર્ણય તો કોઈ પુરાવો મળે ત્યારે જ કરી શકાય। કૃતિકારની અન્ય કૃતિઓમાં એકમાત્ર “શ્રીબીબીપુરસ્થિત ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ પ્રાસાદ પ્રશસ્તિ” નામની ઐતિહાસિક રચના મળે છે। તે સિવાય તેમની કોઈ રચના અમોને મળી નથી। તેમની કોઈ અન્ય કૃતિઓ વાચકોના ચ્ચાલમાં હોય તો તેઓ અમારું ધ્યાન દોરે તેવી ભલામણ।

પુણ્યચ્ચજાનો સાહિત્ય- કૃતિગત વિષય જોતા આ નામની રચનાઓને પણ પૂજ્યોના પુણ્ય પ્રભાવનું સ્વરૂપ વર્ણવતી રચનાઓ કહી શકાય। ઉપરોક્ત કૃતિના નામની જેવી જ પુણ્ય પર પ્રકાશ પાથરતી આવી અન્ય ૩ કૃતિઓ નોંધાયેલી જોવા મળે છે। (૧) વિજયદાનસૂરિ પુણ્યચ્ચજાનો રાસ, (૨) વિજયહીરસૂરિ પુણ્યચ્ચજાનો રાસ (૩) વિજયસેનસૂરિ પુણ્યચ્ચજાનો રાસ। કદાચ આવી જ રચનાઓ અન્ય સંપ્રદાયમાં પણ થઈ હોય તો તેની તપાસ કરવી ઘટે।

પ્રાન્તે સંપાદનાર્થે પ્રસ્તુત કૃતિની હસ્તપ્રત નકલ આપવા બદલ શ્રીવિમલગચ્છ ઉપાશ્રય જ્ઞાનભંડાર અમદાવાદના ટ્રસ્ટીઓનો, પ.પૂ.આ.શ્રી પ્રદ્યુમ્નવિમલસૂરિ મ.સા. નો તથા પ.પૂ. મુનિરાજશ્રી જંબૂવિજયજી મ.સા. ના શિષ્ય પ.પૂ.આ. શ્રી પુંડરીકરત્નસૂરિ મ.સા. નો ચ્ચૂબ-ચ્ચૂબ આભાર।

સંપાદનમાં પાઠ સુધારા માટે પાઠને () માં, પાઠ ઉમરો [] માં તથા અનાવચ્ચક પાઠ માટે {} નો ઉપયોગ કરેલ છે।

1. કર્તાના વિશેષ પરિચય માટે જુઓ ‘સત્યસૌભાગ્ય ઉપાધ્યાયનો રાસ’ રાસ પદ્માકર ભા. ૨, પૃ. ૧૮૪

શ્રુતસાગર

12

દિસમ્બર-૨૦૨૦

વિજયદેવસૂરિ પુણ્યખજાનો

॥૮૦॥ શ્રીગુરુભ્યો નમઃ॥

દૂહા-જિનમુખકમલનિવાસિની, શ્રુતદેવી સમરેવિ ।

શ્રીવિજયદેવસૂરિદના, ગુણ ગાઝં સંખેવ(વિ) ॥૧॥

“શ્રીવિજયદેવ” ઇતિ મંત્ર મુખ, જે સમરઈ નિસદીસ ।

તસ ઘરિ ગાજઈ ગજઘટા^૧, નરપતિ નામઈ સીસ ॥૨॥

શ્રીવિજયદેવ સહકાર^૨ સમ, મન મધુકર ઝંકાર^૩ ।

જસ પ્રતાપ હરષિત કરિ^૪, કવિ-કોકિલ^૫ કુહુકાર ॥૩॥

વિજયદેવ દિનમણિ સમો, દિન દિન અધિક પ્રતાપ ।

જાસ વચન-દુ(દ્યુ)તિ^૬ સંહરઈ, કુમતી(તિ)તિમિર-સંતાપ ॥૪॥

મહાવીર સાસનધણી, કીધો અવિચલ પટ્ટ ।

શ્રીવિજયસેનસૂરિસનો, વિજયદેવ ગુણહટ્ટ^૭ ॥૫॥

પ્રગટપુણ્ય કલિકાલમાં, સકલ સંઘ-કૃત-સેવ ।

શ્રીવિજયદેવસૂરિદનો, પુન્યઉદય કહું હેવ ॥૬॥

॥ રાગ-દેશાશ્ચ ॥ ઢાલ-૧ ॥

ઈડર નગર અમરાપુરી^૮ તોલઈ, સુરગણ દેવ(ખ)ઈ ઋષા ઓલઈ^૯ ।

જિહાં નર નારિ તણો પ્રતિબિંબ, ચિત્ત હુઈ મનગિરિ અવિલંબ ॥૭(૧)॥

તિહાં વસઈ મેરુ મહીધર ધીર, સાહ થિરો વ્યવહારિ વીર ।

જસ ધનકોટિ ધનદ હરાવ્યો, ઇમ દાનઈ જગ જસ ગવરાવ્યો ॥૮(૨)॥

તસ ઘર ઘરણી રૂપાં નામ, રૂપ લાવણ્ય કલા અભિરામ ।

જિહાં એહવી નારી ગુણરંભા^{૧૦}, તિહાં દિન દિન વાજઈ જય-ભંભા^{૧૧} ॥૯(૩)॥

શીલગુણઈ સા સીતા સરિખી, ગર્ભ ધરઈ શુભ સ્વપનઈ હરખી ।

અનુક્રમઈ જાયો^{૧૨} સુંદર પુત્ર, જેહ ચલાવઈ દેશનાં સૂત્ર ॥૧૦(૪)॥

વિક્રમ સંવત સોલ તેત્રીસ(૧૬૩૩), જિહા દુર્ભિક્ષ નહિં પરવેશ ।

હેમવંત આવઈ લોક સુવેસ, ધનવંત ભોગવઈ ભોગ અસેસ^{૧૩} ॥૧૧(૫)॥

प्रथम पोस शुदि तेरस दीस^{१४}, वृष लगनिं हुइ अधिक जगीस ।
 सुत सोहावइं कुल-यश-पूर, जिम उदयाचल ऊगतइं सूर ॥१२(६)॥
 दिन दिन वाजइं मंगल नू(तूर)^{१५}, ए तो पुण्य तणो अंकूर ।
 शुभ मुहु(हू)रत दीधुं तस नाम, वासण इति शुभ गुणमणि खांण ॥१३(७)॥
 दूहा- शुभ लक्षण-लक्षित हुओ, परगल^{१६} पुण्य-सगाल^{१७} ।
 अर्ध चंद्र सम दीपतुं, सुबुद्धि-सिरोमणि भाल ॥१४(१)॥
 नंदनवन चंदनतरु, दीपइं परिमल पूर ।
 साह थिरा कुल तिम जयो, वासणजी गुणभूर ॥१५(२)॥

॥ राग-धन्यासी ॥ ढाल-२ ॥

जिम जिम नंदन वाधइ, तिम जन गुणमणि साधइ ।
 माता हरख न माय, दिन दिन उछव थाय ॥१६(१)॥
 अष्ट संवत्सर^{१८} मांन, सीखइ सकल विज्ञान^{१९} ।
 दीपइ सुंदर रूप, सुरपतिनिं प्रतिरूप^{२०} ॥१७(२)॥
 वदन सुधाकर^{२१} तोलइ, वचन अमीरस बोलइ ।
 सकल सुलख्यण^{२२} सोहइ, सज्जनजन मन मोहइ ॥१८(३)॥
 कुलदीपक कुलचंद, कुल-सुरतरु-वर-कंद ।
 कुलमंदिर-वर-थंभ, कुलकामिक(त?)-सुरकुंभ ॥१९(४)॥
 दूहा- एणइ अवसरि तपगछपति, श्रीविजयसेनसूरिंद ।
 अहमदावाइ आवीआ, भविक-कमल-कुल-चंद ॥१॥
 साह थिरा सुत साहसीह, हरखइ वंदन काज ।
 जननी साथइं चालीओ, लीधो उत्तम साज^{२३} ॥२॥
 वासण वंदइ हरखस्यूं, श्रीविजयसेन गुरु-सीह ।
 ज्ञानादिकगुणभवनमां, जिणि लखावी लीह^{२४} ॥३॥

॥ राग-केदारो ॥ ढाल-३॥

श्रीगुरुवचन समरस भर्या, पुण्यतरु-विजय सुभ हेत रे ।
 वासणजी सुणि रंगस्यूं, भव-महोदधि-सेत^{२५} रे ॥४(१)॥ श्री गरु...(आंकणी)

श्रुतसागर

14

दिसम्बर-२०२०

सुर तिरि नारकी भव तणा, दुर्लभ मनुज अवतार रे ।	
तेमांहि दुर्लभ कुल जीआ ^{२६} , धर्म अधर्म विचार रे	॥५(२)॥ श्री गुरु...
दुविध कह्युं जिनधर्म ए, श्रावक साधुनिं भेद रे ।	
बार व्रत पंच महाव्रत, वारवा ^{२७} भवभय-खेद रे	॥६(३)॥ श्री गुरु...
श्रावक व्रत सुखइं साधीइ, दुष्कर साधु-आचार रे ।	
श्रावक देसविरता हवा ^{२८} , सरवविरति यति सार रे	॥७(४)॥ श्री गुरु...
शिवपुरमारग दो हवा, सम{य?} ते(ने) विषम ज होय रे ।	
बहु दिन जाइ सम-मारगिं, अलप दिन विषम-पंथ जोय रे	॥८(५)॥ श्री गुरु...
इति उपदेस वासण सुणी, साधुधर्म दीइ चित्त रे ।	
वीर ते विषम कारज भडइ ^{२९} , एह मानी मनि चित्त रे	॥९(६)॥ श्री गुरु...
इम सुणी धरम रूपां सती, अधिक धरइ धर्मनू ध्यान रे ।	
दोई संवेगरस-रंगस्यूं, कहइ द्यो संयम दान रे	॥१०(७)॥ श्री गुरु...
संवत सोल त्रितालीसइ(१६४३), जननी साथइं गुरु हाथिं रे ।	
माह शुदि दशमी दिनइं, वासण व्रत लीइ उछव साथइं(थिं) रे ॥११(८)॥ श्री गुरु...	
दूहा- सुभ लगनिं निज कर दीइ, संयमश्री गणधार ।	
तिम वली विद्याविजय इति, नाम ठविं गुरु सार	॥१२(१)॥
थोडइ वेस ^{३०} सीखी सुमति, सकल साधु-आचार ।	
सानुयोग ^{३१} तव अभ्यसइ, अंग उपांग विचार	॥१३(२)॥
अंग वेद षट च्यार जे, मीमांसा सुपुराण ।	
धर्मशास्त्र तिम तर्क जे, तेहनो हवो बहु जाण	॥१४(३)॥
सुभ विद्यामंदिर हवो, विद्याविजय अपार ।	
तिम दर्शन चारित्र गुण, वयरसीह अनुसार	॥१५(४)॥
सर-सरस([१६]५६) विद्यमान जे, विक्रम संवत फार ^{३२} ।	
गुरु द्यइ विद्याविजयनिं, पंडितपद गुणसार	॥१६(५)॥

॥ राग-गोडी ॥ ढाल-४ ॥

एक दिन गुरु मन चिंतवइ रे, करवा गणधर सार ।	
सूर(रि)मंत्र आराधवा, प्रगट-प्रभा उदारो रे	
पुन्य उदइ जोवो, पुन्यइ वंछित होय रे, पुन्य..(आंकणी)	॥१७(१)॥
सूरिमंत्र आराधवा रे, निश्चल धरेइ रे ध्यान ।	
वाजइ पडह अमारिनो रे, तिम सुर सिद्धि-निदान रे	॥१८(२)॥ पुन्य...
छट्ट अट्टमनइ पारणइ रे, आंबिल करइ गुरुराय ।	
अवि(व)धिन्यानि जाणी करी रे, प्रगट हवो जखराय ^{३३} रे	॥१९(३)॥ पुन्य...
जखि(ख्य)राज कहि किम कहो रे, हुं समयो मुनिराज ।	
सूरिराय सुर प्रतिं कहइ रे, कहो कहिनइ दिउं रे गछराज रे	॥२०(४)॥ पुन्य...
सहगुरु सुणो सो सुर कहइ रे, निरमल गुणभंडार ।	
कोविद ^{३४} विद्याविजय छि रे, तस द्यो गछनो भार	॥२१(५)॥ पुन्य...
इम कही सुर निज पद ^{३५} गयो रे, हरख्या श्रीगुरुराय ।	
खंभायत निज दरशनिं, पावन करवानइ ए काज रे	॥२२(६)॥ पुन्य...
संवत सोल सतावनइ(१६५७) रे, मास भलो वैशाख ।	
उज्जल पखि चुथि दिन लीइ रे, लगनि मिलइ जन लाख रे	॥२३(७)॥ पुन्य...
साह श्रीमल्ल सोमो तिहां रे, करइ द्रव्य व(व्य)य सार ।	
जे देखी निधिनंद(नाथ?)नो ^{३६} , सकल टलइ अहंकार रे	॥२४(८)॥ पुन्य...
वाचकपद देई करी रे, शुभ लगन शुभ अंस ^{३७} ।	
सार सूरी(रि)पद थापना, करि गुरु मनि अवतंस ^{३८} रे	॥२५(९)॥ पुन्य...
वाचक विद्याविजयनिं [रे], नाम ठवइ गुरुराज ।	
विजयदेव इति जयकरो रे, जय सूरी(रि)-सिरताजो रे	॥२६(१०)॥ पुन्य...
नंदन रितु विधु मित्त(१६५९) ^१ जे रे ^२ , वरसइ श्रीगुरुराय ।	
पहुता पाटण बहु विधि रे, वंदन ओछव थाय रे	॥२७(११)॥ पुन्य...

1. अहीं “नंद”थी ९नो अंक लेवायो छे परंतु संदर्भ ग्रंथोमां वांदणा महोत्सवनी संवत् १६५७ नी मळे छे जे विचारणीय छे.

2. “नंद बान रितु विधु (१६५९) मिते रे” एवुं पद अहीं होवुं जोइए ।

श्रुतसागर

16

दिसम्बर-२०२०

दूहा- श्रीविजयसेनसूरीसनो, सूरथी अधिक जगीस ।
 दिन दिन प्रतपो भुवनमां, नरपति नामिं सीस ॥१॥
 विजयदेवसूरिदनो, दिन दिन वाध्युं वान^{३९} ।
 सत्य कहइ गुण गावतां, सुरपति हर्खइं कान ॥२॥
 विजयदेवसूरिदनो, पामइ जेह प्रसाद ।
 सत्य कहइ सुणीइ सदा, तस घरि तूरनो नाद ॥३॥
 विजयदेव गुरुराज ए, एक दिन प्रबल प्रताप ।
 मदन महीपति जीपवा, करइं कटकनो थाप^{४०} ॥४॥

॥ राग- आसाउरी ॥ ढाल-५ ॥

विकट बल प्रगट तट मदन भट भंजके,
 सबल बल साज गुरुराज कीने ।
 शबद सुनि च्यार दिश चक्र चित चमकते,
 पंच सद्ध्यान नीसाण^{४१} दीने^{४२} ॥५(१)॥ विकट...
 पंच आचार वड वीर आगइं चलइ,
 धरम दश भेद भट फिरइ पासइ ।
 सकल जन वन बल नाल-गोली^{४३} बनइ,
 सुणत सब दुसमन^{४४} प्राण त्रासइ ॥६(२)॥ विकट...
 सकल संजम महाव्रत गज गुलगुलिं^{४५},
 चल चलइं चरणविधु(धि) तुरंग सूरे ।
 अष्टदश सहस सीलंगरथ धडहडिं^{४६},
 खडहडइं^{४७} दुसमन देखि दूरे ॥७(३)॥ विकट...
 वश कीये चपल चारित्र तुरं(र?)ग^{४८} चढे,
 प्रबल बल सील सन्नाह^{४९} पहिरे ।
 अतुल जिनआन सिर टोप ओपइ^{५०} प्रगट,
 कर कीए कुंत जतिकाज हेरइं^{५१} ॥८(४)॥ विकट...
 तरणि^{५२} संतोष तरवारि^{५३} तब जगमगिं,
 ज्ञान धनुष पणच^{५४} समकित गहू रे ।

SHRUTSAGAR

17

December-2020

मूलगुण तीर तरकस^{५५} सब जब लीए,
तबहि कहइ दुसमन कोण हइ रे

॥९(५)॥ विकट...

सबल बल सज चले सेस सिर सलसलइ^{५६},
मदन महिनाथके सुभट सूरे ।

पंच मिथ्यात पहिलिं हणि झडझडिं^{५७},
झटकि^{५८} दश दिश बदन सुजस पूरे

॥९(६)॥ विकट...

मदन महिपति सुनी बात मदमत्त मन,
कोप आटोप^{५९} दीइं दमामिं^{६०} ।

सबल बल सजि सजी सोल सामंत सब,
कूड कषाय नृप निकट धामिं^{६१}

॥१०(७)॥ विकट...

अंगरक्षित बने नव(नो)-कखा(षा)ये नविं,
तरणि वर तुरग असवार साजिं ।

कुसुम हथिआर सब जबहि हाथइं लिए,
सकल सुर असुर नरनाथ भाजिं^{६२}

॥११(८)॥ विकट...

पंच आश्रव भटा^{६३} जास भडवाइ^{६४} भेडि(टि?),
बार वरती तिहां फिरइ सुभटी ।

मोह अति कोह बल सबल सेनापती,
सुनत सुरनाथकी शक्ति विघटी

॥१२(८)॥

गलित मद मोह संक्लेस बल मदनके,
सकल मन काम कंबोज^{६५} घोडे ।

सबल बल सज करि मदन महीपति धरी,
देसकइं सीम रणरंग दोडे

॥१३(९)॥

कटक भट दोइं रणरंग रोसइ चढइ,
अधिक उत्साह र[ण]तूर वाजइं ।

पंच आचार पंच आश्रय भड भिडे,
भीडते आश्रव सुभट भाजइ

॥१८(१०)॥

श्रुतसागर

18

दिसम्बर-२०२०

भाजते कोप कीए मोह सेनापति,

हांक हथीआरके लाख छोडे ।

तबही गुरुराजके कटक भड खडभडे,

सूरके सबहि अभिमान मोडे

॥१४(११)॥

सकल सुर असुर नर देखतिं दोट दिइं,

चोट एक मोह सिर लूट कीनिं ।

श्रीगुरुराज सब साज सूरि तबहिं,

वयरीके कटक भंगान दीनिं

॥१५(१२)॥

मदन महीपति महा कोप आटोप कीइं,

धसकि^{६६} घूंबड^{६७} घसइं युद्ध सूर ।

आय वड वीर रणरंगभूमि जिहां,

हुं कीइ चूर चिहुं चक्र चूरइं

॥१६(१३)॥

दोइ सनमुख रहिं बाणमंडप कीइं,

गगन रवि चंदके बिंब छाहे^{६८} ।

कुंत^{६९} कुंतिं लडइं कायर लडथडइं,

मदन हथीआर सब तबही धाए^{७०}

॥१७(१४)॥

श्रीगुरु-तर(रू)णि संतोष तरवारि गहिं,

मदन एक चोर जिम वदन खंचिं^{७१}।

कुसुम वृष्टिं करिं अमर गुरुराज सिर,

सुजसके छत्र धरि बहु दिवाजइ^{७२}

॥१८(१५)॥

दूहा- मदन महीपति मथन^{७३} करि, पुन्यउदयनु पूर ।

साह थिरा कुल तिम जयो, वासणजी गुणभूर

॥१॥

विजयदेवसूरिदनी, कूण लहइं गुणमाल ।

सत्य कहइं जस बांहडी, सुरतरु करी डाल

॥२॥

॥ राग-धन्यासी ॥

सुंदर गुणमणि मंदिर दीपइं, विजयदेवसूरिदजी ।

तपगछगगन विभासन भासइं, प्रकट-तेज दिगंदजी

॥३(१)॥

श्रीविजयसेनसूरीश्वरपाटिं, जिनगुण-सुख-माकंदजी^{१९४} ।

उदयो अभिनवो तेजइं दिनकर, जस प्रणमइं मुणिंदजी ॥४(२)॥

जिहां जलनिधि गिरि{मां} जगि[मां] गाजिं, जिहां लंगिं मेरु गिरिंदजी ।

जिहां शशि सूर तपइ अवनीतलि, तिहां जीवो गुरु-चंदजी ॥५(३)॥

श्रीसोभाग विबुध पदपंकज, मधुकर परिमानंदजी ।

सत्यसौभाग्य कहि चिर प्रतपो, ए गुरु सुखतरुकंदजी ॥६(४)॥

**॥ इति श्रीपुण्यखजानो श्रीविजयदेवसूरीश्वर जन्ममहोत्सव-दीक्षा-
प्रवरविधानउत्साहःसमाप्तः ॥ शुभ ॥ कल्याणमस्तुः लेखक-पाठकयोः ॥**

शब्दकोश

१) हाथीओनो समुह, २) आम्रवृक्ष, ३) गुंजारव, ४) करे छे, ५) कविरूपी कोयल, ६) द्युति-प्रकाश, ७) गुणोनुं संग्रहस्थान (दुकान), ८) इंद्रनी नगरी, ९) श्रेणीमां, पंक्तिमां, १०) गुणथी रंभा-अप्सरा जेवी, ११) विजयभेरी, १२) जनम्यो, १३) सर्व, १४) दिवस, १५) शरणाई, १६) प्रचूर, पुष्कळ, १७) पुण्यनो सुकाळ, १८) वर्ष, १९) विद्या, २०) समान, २१) चंद्र, २२) सुलक्षण, २३) सामग्री, २४) शिरमोरता, श्रेष्ठता, २५) पूल, २६) जीव, २७) रोकवा २८) थया, २९) लडे, ३०) वय, उमर, ३१) अनुयोग सहित, ३२) शुभ, ३३) यक्षराज, ३४) विद्वान, पंडित ३५) स्थान, ३६) कुबेर(?), ३७) सूक्ष्म समय (?), ३८) मुगट समान, ३९) मान, ४०) स्थापना, तैयारी, ४१) नोबत, ४२) वगाड्या, ४३) तोपना गोळा, ४४) ?, ४५) गर्जना करे, ४६) धडधडे, धडधड ध्वनि करे, ४७) खळभळे, ४८) घोडो, ४९) बख्तर, ५०) शोभवुं, ५१) नीरखे, ५२) सूर्य, ५३) तलवार, ५४) धनुषनी दोरी, ५५) बाण भरवानुं भाथुं, ५६) सळवळे, ५७) पडे, नासे(?), ५८) झडपथी, ५९) विस्तार, ६०) दमाम, रोफ, ६१) गाम/जग्या, ६२) दूर थाय, भागी जाय, ६३) योद्धा, ६४) पराक्रमनी ख्याति, ६५) कंबोज देशना घोडा, ६६) घ्रासको-भय अनुभवता, ६७) अनाडी(जंगली) पुरुषो, ६८) ढंकाय जाय, ६९) भालो अथवा बाण, ७०) दोड्या, ७१) पकडे, खेचें, ७२) शोभे, ७३) नष्ट करी, ७४) आम्रवृक्ष(जेवा).

શ્રુતસાગર

20

દિસમ્બર-૨૦૨૦

અજ્ઞાત કર્તૃક

ગુરુ વિહાર ગહુંલી

ગજેન્દ્ર શાહ

કાવ્ય પ્રકારોમાં ઘણા પ્રકારો તેના છંદ બંધારણને લઈને હોય છે જેમકે કવિત્ત, સવૈયા, ચૌપાઈ આદિ। આ કાવ્યપ્રકારોમાં છંદ, અક્ષર પંક્તિ આદિ નિર્ધારિત હોય છે। કેટલાક કાવ્ય પ્રકારો તેના વિષયને લઈને હોય છે, જેમ કે સ્તવન, સજ્જાય, સ્તુતિ આદિ। આમાં કોઈ નિશ્ચિત છંદાદિ ન હોતા કોઈપણ તર્જ, રાગમાં હોઈ શકે છે, જેમ કે આંકળી(ટેર)બદ્ધ ૫ ગાથા કે તેથી વધુ ગાથાવાળી ગુણપરક, સ્તુતિપરક રચના તે સ્તવન, તેવી જ રીતે ઉપદેશપરક કૃતિ તે સજ્જાય, આંકળી રહિત ૪ ગાથાની (પહેલી ગાથામાં કોઈપણ એક જિનની સ્તુતિ, બીજીમાં સર્વજિનસ્તુતિ, ત્રીજીમાં શ્રુત સ્તુતિ અને ચોથી ગાથામાં દેવ-દેવીની સ્તુતિ) કૃતિ તે થોડા કહેવાય વગેરે। કેટલાક કાવ્ય પ્રકારો પ્રસંગ, મોસમ આદિને લઈને હોય છે, જેમ કે વિવાહલો, ફાગ, ગહુંલી આદિ। આમાં પણ સ્તવન, સજ્જાયાદિની જેમ આંકળી તથા કોઈપણ દેશી, તર્જ આદિ હોઈ શકે છે। વિશેષતા એ કે આ કૃતિઓ ખાસ કરીને જે તે પ્રસંગ પર રચાયેલ હોવાથી તેનો નામોલ્લેખ તે રીતે થતો હોય છે। પ્રસ્તુત પ્રસંગે પ્રકાશિત થતી કૃતિ પણ આવા જ પ્રકારની રચના છે, જેનું નામ છે “ગુરુ વિહાર ગહુંલી”।

ગહુંલી શબ્દ વર્તમાનમાં વપરાતો ઘણો પ્રસિદ્ધ શબ્દ છે। સામાન્ય રીતે ગુરુ ભગવંતોના ગ્રામ પ્રવેશ, વ્યાખ્યાનાદિ કે જિનાલયાદિમાં અક્ષત દ્વારા કરાતો નંદાવર્ત કે સ્વસ્તિક તેને ગહુંલી કહેવાય છે। સ્વસ્તિકને માંગલિક પ્રતિક તરીકે જોવાય છે। તેમાં ચાર ગતિ અંતના પ્રતિકરૂપે સ્વસ્તિકમાં ચાર છેડા હોય છે। ચાર ગતિનો અંત કરીને પાંચમી સિદ્ધગતિ પ્રાપ્ત કરવા સિદ્ધશિલા કરાય છે। મુક્તિફળની પ્રાપ્તિના સંકેતરૂપે સિદ્ધશિલા પર ફળ મૂકવામાં આવે છે। ચાર ગતિથી મુક્તિ ભળી જવામાં સહાયક દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર હોય છે તેની આરાધનાના પ્રતિકરૂપે સ્વસ્તિક અને સિદ્ધશિલાની વચ્ચે અક્ષતની લગ્ન ઢગલી કરાય છે। આ પ્રકારે થતી અક્ષતની ગહુંલીમાં સામાન્ય સ્વસ્તિકથી લઈ સંસારના ભવભ્રમણના અંતરૂપ નંદાવર્ત આદિ પ્રસંગોપાત અનેક પ્રકારોમાં ગહુંલીઓ કરાતી હોય છે। સુશોભન માટે તેના પર વપરાતા મોતી, બદામ, રૂપાનાણું તથા રજોહરણાદિની આકૃતિઓ આદિ ગહુંલીના વૈવિધ્યમાં વધારો કરે છે। આમ ગહુંલી કલા અને ધર્મ બંનેના સમન્વયરૂપ છે। આ થઈ પાટલા આદિ પર

કરાતી આકૃતિરૂપ દૃશ્ય ગઢુંલીની વાત । ઇટલે કે દૃશ્ય અને શ્રાવ્ય, આકૃતિ અને ગેય કૃતિ રૂપ બે પ્રકારની ગઢુંલી હોય છે । પ્રાયઃ આ દર્શનસ્વરૂપ ગઢુંલી કરીને શ્રવણયોગ્ય ગાવામાં આવતા તે પ્રકારના ગીત કે કાવ્યને પળ ગઢુંલીના નામે જ ઓઢ્ઢખવામાં આવે છે । પ્રાયઃ આ ગઢુંલીઓ શ્રાવિકાઓ દ્વારા ગવાતી હોય છે । કેટલીક વાર શ્રાવિકાઓ જોડકળાંની જેમ પ્રસંગોપાત તત્કાલ ગઢુંલી બનાવીને ગાઈ લેતી હોય છે । ત્યારે કોઈ પ્રખર શીઘ્રકવિનું સ્મરણ થયા વિના રહેતું નથી ।

ગઢુંલીઓ પ્રતિષ્ઠા, સાલગીરી, પર્વ પ્રસંગે, જિનભક્તિ મહોત્સવ, દીક્ષા, તપ યદ્યાપન, ગુરુ ભગવંતનું આગમન, વિહાર, જિનવાળી શ્રવણ, સંઘયાત્રા વગેરે પ્રસંગોમાં ગવાતી હોવાથી તેના વિષયમાં પળ વિવિધતા જોવા મઢ્ઢતી હોય છે । ગઢુંલીઓનું વિશેષ પ્રમાણ ગુરુ, વ્યાખ્યાન, જિનવાળી ડપર જોવા મઢ્ઢે છે । ગઢુંલીઓ ગુરુગુણ, વાળી તથા જે તે પ્રસંગોને અનુરૂપ વિચારોને ગુંથી લેતી હોય છે । વ્યાખ્યાનના અંતે તથા વચ્ચે પડતા અલ્પ વિરામ વખતે શ્રાવિકાઓ ગઢુંલી ગાવાનો અવસર પ્રાયઃ ચુકતી નથી । ગઢુંલી વાતાવરણમાં ઉત્સાહ, જાગૃતિ અને ભાવનાની લહેર જગાવે છે । ગઢુંલી વિના પ્રસંગ અધુરો લાગતો હોય છે । ગઢુંલી પ્રસંગને શોભાવે છે, દીપાવે છે । વ્યાખ્યાન સમયે ગવાતી ગઢુંલીઓમાં ભગવતીસૂત્ર, કલ્પસૂત્ર, શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણ કે અન્ય ગ્રંથો પર પળ ગવાતી હોય છે । જેમાં જે તે ગ્રંથનો મહિમા વર્ણવેલ હોય છે ।

ગ્રંથ મહિમા, ગુરુ મહિમા, ડર્મિઓની અભિવ્યક્તિ, અલંકાર યોજના, સરઢ્ઢ ગેયતા જેવાં લક્ષણોથી ગઢુંલીઁ કાવ્યજગતમાં સ્વતંત્ર કાવ્ય પ્રકાર તરીકેની ઓઢ્ઢખ ડખી કરી છે । છેલ્લા ત્રણસો વર્ષમાં રચાયેલ સમૃદ્ધ ગઢુંલી સાહિત્ય, પ્રકાશિત પુસ્તકોની સંખ્યા, વર્તમાનમાં થતા સર્વત્ર ડપયોગ આદિ જોતા આ કાવ્ય પ્રકારની લોકપ્રિયતા કેટલી અને કેવી છે તેનો સહેજે ડ્યાલ આવી જાય તેમ છે ।

ગઢુંલી માત્ર માનવસમાજ પૂરતી અને આજની જ પ્રથા નથી । સાક્ષાત ભગવાન જ્યાં વિચરતા હોય, જ્યાં સમવસરણમાં બાર પર્ષદા બિરાજમાન હોય ત્યાં પરમાત્મા આગઢ્ઢ પળ કિમતી દ્રવ્ય, હીરા, માળેક, મોતી આદિ રત્નો દ્વારા પ્રભુ આગઢ્ઢ દેવીઓ, ઇન્દ્રાળીઓ ગઢુંલી કરતી હોય છે । સીમંધરસ્વામી ભગવાનની પ્રસિદ્ધ સ્તુતિમાં ડલ્લેખ છે જેમ કે-

“મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સીમંધરસ્વામી, સોનાનું સિંહાસન જી ।

રૂપાનાં ત્યાં છત્ર બિરાજે રત્નમળિના દીવા દીપે જી ॥

કુમકુમ વર્ણી ત્યાં ગઢુંલી બિરાજે, મોતીના અક્ષત સાર જી ।”

કવિ સમયસુંદરકૃત સીમંધરસ્વામીના સ્તવનની કડી- “ઇન્દ્રાળી કાઢે ગઢુંલી

શ્રુતસાગર

22

દિસમ્બર-૨૦૨૦

જી, મોતીના ચોક પૂરાય” કવિ ઋષભદાસ રચિત પર્યુષણની થોયની બીજી ગાથાના શબ્દો- “ધવલ મંગલ ગીત ગઠુંલી કરીએ” ।

અત્રે પ્રકાશિત કરેલ ગઠુંલી વિહાર વચ્ચે ગવાતી ગઠુંલી છે । સાધુ ભગવંતો પોતાના આચાર પ્રમાણે ચાતુર્માસ દરમિયાન જીવદયા હેતુ એક સ્થળે સ્થિરતા કરતા હોય છે । શેષ કાઠમાં આઠ મહિના એક જગ્યાએ એક મહિનાથી વધુ રોકાતા નથી । આ ભગવાન મહાવીરસ્વામીના શાસનવર્તી સાધુ ભગવંતોનો આચાર છે । આની પાછળનું કારણ સ્થાનમોહનો ત્યાગ અને વિવિધ ક્ષેત્રોના ભવ્યાત્માઓને જિનવાણીનો લાભ પ્રાપ્ત થાય તે છે । લોકોક્તિ છે કે-

“વહેતાં પાણી નિર્મલાં, પડ્યાં ગંદાં હોય ।

સાધુ તો ફિરતા ભલા, દાગ ન લાગે કોય ॥”

બીજી ઉક્તિ- “ફરે તે ચરે અને બાંધ્યો ભૂલે મરે” ઘોડાને બંધનથી મુક્ત કરાય તો ફરીને તે ચરી શકે તેમ મહાત્માઓ પણ વિચરણ કરે તો તેમના અનુભવજ્ઞાનમાં વધારો થાય ।

ત્રીજી ઉક્તિ-

“સ્ત્રી પીયર નર સાસરે, સંજયમિયા થિરવાસ ।

એ ત્રણે હોય અઠાધામણા, જડે કોઈ કરો તપાસ ॥”

જો કે જૈનસાધુ માટે મહદંશે શ્રાવક-શ્રાવિકાઓમાં એટલો બધો ભક્તિભાવ અને આદર હોય છે કે ચાર મહિના સ્થિરતા પળ ઓછી પડે છે । ચાર મહિનાના લાભ બાદ જ્યારે વિહારની વાત આવે છે ત્યારે શ્રીસંઘની આંખમાં આંસુ આવી જતાં હોય છે । તેનો સાક્ષાત પુરાવો એટલે અત્રે પ્રકાશિત કરાતી ગુરુ વિહાર ગઠુંલી । આશા છે કે આ કૃતિ અલ્પ સમયમાં જ લોકભોગ્ય બને અને ભાવવૃદ્ધિનું કારણ બને ।

કૃતિ પરિચય

કૃતિનો પ્રારંભ શ્રી શંકેશ્વર પાર્શ્વનાથજી અને સરસ્વતી માતાના મંગલ સ્મરણથી કરાયો છે । આ ગઠુંલી વિહાર સમયની હોવાથી કર્તાએ પ્રારંભે જ “નવકલ્પી મુનીરાજને જી રે, કરુ વીનતી ચિત લાય” એમ કહી નવકલ્પી વિહારના આચારના વિશેષણ પૂર્વક વાત આગળ ચલાવી છે । વિહાર ગઠુંલીમાં પળ આ ગઠુંલી ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયા પછીના વિહારની છે । કવિએ કૃતિના પ્રારંભે ચાતુર્માસાર્થે ગુરુની પધરામણીથી લઈ ચારેય મહિનાનું સ્મરણ કર્યું છે । પંચ પ્રમાદના ત્યાગી, પંચાચારના પાલક ગુરુ આ દેશમાં (ગામમાં) પધારતાં મનની મુરદ પૂર્ણ થઈ છે । ગુરુવાણીને અષાઢ માસના મેઘ

સાથે સરખાવી છે, શ્રાવણના સરોવર, સ્ત્રીલતી વનરાજી સાથે સરખાવી છે, ભાદરવામાં થતી વિશેષ ગુરુકૃપાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, આસોમાં ગુરુવાણીની આસા અને કારતકમાં સંભળાતી વિહારની વાતો આમ ચાતુર્માસના ચારેય મહિનાને સમાવી દીધા છે । ત્યારબાદ કર્તાએ ગુરુવિરહે વ્યથિત થતી શ્રાવિકાના ઉદ્ધાર, વિહાર ન કરવાની ભાવના વ્યક્ત કરી છે । કવિની ભાષા અને પ્રસ્તુતિ એટલી સુંદર અને ભાવવાહી છે કે સહેજે આ કૃતિ વર્તમાન પ્રચલનમાં લોગભોગ્ય બની જાય તેમ છે । શ્રાવિકાઓને ગહુંલી સંગ્રહના ઘરેણા જેવી આ કૃતિની દેશી કે રાગનું નામ નથી આપેલ છતાં તેનું બંધારણ અને આંકણી જોતા સહેજે રાગ આવડી જાય તેમ છે । આમેય આવી કૃતિઓના રાગ બેસાડવામાં શ્રાવિકાઓ માહેર હોય છે જ । કૃતિમાં પ્રત્યેક ગાથાએ તથા છેલ્લે તો એક-એક પદે પ્રયોજાતી આંકણી- “મોરા ગુરુજી મ કરો આપ વિહાર” કૃતિને વિશેષ ભાવવાહી બનાવે છે । સંવાદરૂપે શ્રાવિકાને જ્યારે ગુરુ મહારાજ ઉત્તર આપે છે ત્યારે આંકણીના શબ્દો બદલાય છે- “ચતુર નર અતિશય રાગ નિવાર” । કૃતિનો સ્વરો આસ્વાદ તો સંપૂર્ણ કૃતિ વાંચ્યા પછી જ આવે તેમ છે । કૃતિ સુગમ અને સરલ હોવાથી વિશેષ પરિચય આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી ।

કર્તા પરિચય

પ્રસ્તુત કૃતિના કર્તા વિષે કૃતિમાં કોઈ ઉલ્લેખ નથી । અન્ય સંદર્ભોથી પણ કર્તા વિષે માહિતી ઉપલબ્ધ થઈ શકી નથી । રચના ઉપરથી કર્તા સારા કવિ જણાય છે અને તેમની અન્ય રચનાઓ પણ હોવી જોઈએ ।

પ્રત પરિચય

પ્રસ્તુત કૃતિનું સંપાદન આચાર્ય શ્રી કૈલાસસાગરસૂરિ જ્ઞાનમંદિરની પ્રત નં. ૧૧૭૯૬૭ના આધારે કર્યું છે । જ્ઞાનમંદિરમાં કૃતિની ૧૩ જેટલી હસ્તપ્રતો છે આ તમામ પ્રાયઃ વિક્રમ ૧૯વી અને ૨૦વી સદીની છે । તેમાંથી ઉપરોક્ત પ્રત સુવાચ્ય અને શુદ્ધ જણાતાં સંપાદનાર્થે લીધી છે । માત્ર એક જ પાનાની પ્રત છે, તેમાં માત્ર આ એક જ કૃતિ ઉલ્લિખિત છે । પ્રતનો સમય ૧૯વી સદી જણાય છે । વિશેષ પાઠ ગેરુ લાલ રંગથી અંકિત છે । અંક અને દંડ લાલ સ્યાહીથી કરેલ છે । પત્રાંક સ્થાને સાદા રેખા ચિહ્ન કરેલ છે । આ કૃતિની અન્ય પ્રતો કરતાં પ્રસ્તુત પ્રતના અક્ષરો વધુ સુંદર અને સુવાચ્ય છે । પ્રતની સ્થિતિ સારી છે । પ્રતના પ્રારંભે ભલેમિંડી છે અને ત્યારબાદ “મુનિ પધરાવજો પોસાસાલમા । ઇતિ વિનતી સ ॥” કડી લખેલ છે જે અન્ય કૃતિ સંદર્ભેની હોતા કાઢી નાખેલ છે । અન્ય એકાદ પ્રતમાં વિવિધ કૃતિઓ છે । તેમાં આ કડી છે

શ્રુતસાગર

24

દિસમ્બર-૨૦૨૦

અને પછી ગુરુ વિહાર ગહુંલી ચાલુ થાય છે । સંભવ છે કે પ્રતિલેખકની ભૂલથી કોઈ પ્રતની પ્રતિલિપિ કરતાં આ કડી પ્રસ્તુત પ્રતમાં આવી ગઈ હોય । કૃતિ પ્રકાર નામ બાબતે કેટલીક પ્રતોમાં વિનતી, ક્યાંક ગહુંલી, સ્તુતિ છે, તો ક્યાંક ગીત પળ હશે, અમેં કૃતિને અનુરૂપ ગહુંલી પ્રકાર રાખ્યો છે । કૃતિ પ્રકાર નામ હસ્તપ્રતોમાં ગુંહલી, ગહુંલી, ઘોલી વિગેરે દેશી શબ્દાન્તર સાથે જોવા મળે છે ।

કોબાની જ અન્ય પ્રત ૧૨૭૭૭૬ના આધારે અમે મૂળપાઠમાં કેટલાક સુધાર કર્યા છે તે આ પ્રમાણે- ગાથાંક ‘૧૫’ લહિયા દ્વારા આપવો રહી જતાં અમેં આપેલ છે । ગાથા ૧૬માં ચોથું ચરણ खूटतां उमेरी दीधेल છે । પ્રતિલેખક દ્વારા ગાથાંક ૧૭ રહી ગયેલ તથા આ ગાથાનાં છેલ્લા બે ચરણ खूटतां उमेर्या છે । ગાથા ૧૮માં રહેલ પાઠ ‘તે फलसे’ ની જગ્યાએ ‘દી’ ઉમેરીને ‘તે દી फलसे’ કરેલ છે ।

ગુરુ વિહાર ગહુંલી

શ્રીશંખેશ્વર પાયે નમી જી રે, સરસ્વતી કરી સુપસાય ।

નવકલ્પી મુનીરાજને જી રે, કરુ વીનતી ચિત લાય ॥

મોરા ગુરુજી મ કરો આપ વિહાર ॥૧॥

પાંચ મહાવ્રત પાલતા રે, વલી પંચારે આચાર ।

પ્રમાદ પંચે દૂર કરી જી રે, ત્રણ ગુપતી ચિતધાર

॥૨॥ મો૦...

મુનિ આચાર એમ પાલતા જી રે, આવ્યા એણે રે દેશ ।

સફલ થયો આજ માહરો જી રે, મનનો સર્વ ઉમેદ

॥૩॥ મો૦...

અસાઢ માસ અતિ આકરો જી રે, જલ વરસે વહૂ ધાર ।

તમ મુનિ જીણવાંણી તણો જી રે, કરતા મુખે ઉચાર

॥૪॥ મો૦...

સાવળ સરવર દેખીને જી રે, વનરાઈ સવી ફુલ ।

જિણવાણી ગુરુ મુખે કહે જી રે, કૌન કરે તસ મૂલ

॥૫॥ મો૦...

ભાદ્રવો ભલે ગાજીયો જી રે, ફલી હમારી આસ ।

હરખ થયો હમને ઘણો જી રે, ખોબલે ઠવે ગુરુ વાસ

॥૬॥ મો૦...

આસોઈ આસ્યા હતી જી રે, ગુરુ રહસે એણે ઠામ ।

જિનવાણી શ્વ(શ્ર)વણે સુ સુણી જી રે, સરસે હમારા કામ

॥૭॥ મો૦...

SHRUTSAGAR

25

December-2020

कारतक मास कुण मुख थकी जी रे, मेरे सुण्यो ए सवाल ।	
वात करसे वीहारनी जी रे, वली जासे आजकाल	॥८॥ मो०...
एटला दी(दि)न मुजने हती जी, रेहेवानी वली आस ।	
वात सुणी आज विहारनी जी रे, जीवडो थयो रे उदास	॥९॥ मो०...
गुरु पोसाले जावती जी रे, करती सामायिक सार ।	
गुरु थी(वी)रहो दुखदाइ छे जी रे, ए मुजने संताप	॥१०॥ मो०...
कारतक शुदि चौदश लगे जी रे, एम जरु रे अपार ।	
पुनम दिन वाणी थकी जी रे, नयणे आशुनी धार	॥११॥ मो०...
केड बांधी अति आकरी जी रे, वली लीधी पोथी साथ ।	
खंभे लीधा पातरां जी रे, लेई चेलाने साथ	॥१२॥ मो०...
पुठ वाली जोयुं नही जी रे, चाल्या देश विदेश ।	
रोती ने जोती वली जी रे, सेहती अनेक कलेश	॥१३॥ मो०...
गुरु भांखे सुण श्रावीका रे, मुनि सुपणारुप धार ।	
सुख हेतु सहुनें घणु जी रे, दाण दया रे आधार	॥१४॥ मो०...
चतुर नर अतिशय राग निवार । मो०... तमने कहसु वारोवार । मो०...	
मुझ नयणे आंसुनी धार । मो०... गुरु विरहो अग्निज्वाल	॥१५॥ मो०...
हवे मुजने कुण आधार । मो०... जीम माय विनानो बाल । मो०...	
तुमे छो मुजने आधार । जेम पृथवी सहे वली भार	॥१६॥ मो०...
जगजीवने तुम आधार । मो०... हु छु तुम चरणनो दास । मो०...	
अमने आपो मोक्ष आवास । मो०... हवे पूरो मननी आस	॥१७॥ मो०...
वली करज्यो इहा चोमास । मो०... ते दी फलसे हमारी आस । मो०...	
गुरुराज सुणो मोरी वात । मो०... वली छो तुम उतम जात	॥१८॥ मो०...
तुम गुणनो न लहु पार । मो०... मुज तार तार मुझ तार ।	
ए वीनति चितमा धार । मो०... गुरुजी म करो आप विहार ।	॥१९॥ मो०...

॥ इति विहार विनती ॥

શ્રુતસાગર

26

દિસમ્બર-૨૦૨૦

ધર્મકથાનુયોગની મહત્તા અને શ્રી દેવભદ્રસૂરિકૃત કથારત્નકોશ

મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી

(ગતાંક સે જારી...)

૪. કથારત્નકોશગ્રંથનો પરિચય

પ્રસ્તુત ગ્રંથ પ્રાકૃત ભાષામાં ગદ્ય-પદ્યરૂપે અતિપ્રાસાદિક સાલંકાર રચનાથી રચાયેલો અને અનુમાન સાડાઅગિયારહજાર શ્લોકપ્રમાણ છે। બહુ નાની નહિ, બહુ મોટી પળ નહિ, છતાં સંક્ષિપ્ત કહી શકાય તેવી મૌલિક પચાસ કથાઓના સંગ્રહરૂપ આ કૃતિ છે। પ્રસ્તુત ગ્રંથ મુખ્યત્વે પ્રાકૃત ભાષામાં રચાયેલો હોવા છતાં તેમાં પ્રસંગોપાત્ત સંસ્કૃત અને અપભ્રંશ ભાષાનો ઉપયોગ પણ ગ્રંથકારે કરેલ છે, સ્વાસ કરી દરેક કથાના ઉપસંહારમાં ઉપદેશ તરીકે જે ચાર શ્લોક અને પુષ્પિકા આપવામાં આવ્યાં છે એ તો સંસ્કૃત ભાષામાં જ છે।

આ ગ્રંથમાં સમ્યક્ત્વ આદિ તેત્રીસ સામાન્ય ગુણો અને પાંચ અણુવ્રત આદિ સત્તર વિશેષ ગુણોને લગતી કથાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે। ધર્મકથાઓના ગ્રંથોમાં શૃંગાર આદિ રસોની વિપુલતાને લીધે ધર્મકથાનું ધર્મકથાપણું ગૌણ થવાનો દોષ જેમ કેટલીક ધર્મકથાઓની રચનામાં આવી જાય છે તેમ આ ગ્રંથમાં ગ્રંથકારે જરા પણ થવા દીધું નથી, એટલું જ નહિ, પણ પ્રસ્તુત ધર્મકથાગ્રંથમાં શૃંગાર આદિ જેવા રસોનો લગભગ અભાવ છતાં આ ધર્મકથાગ્રંથ શૃંગાર રહિત બની ન જાય અથવા એમાંની ધર્મકથાના વાચન કે શ્રવણમાં વક્તા કે શ્રોતાની રસવૃત્તિ લેશ પણ નીરસ અથવા રુક્ષ ન બની જાય એ વિષેની દરેક ચોકસાઈ ગ્રંથકારે રાખી છે। પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં ગ્રંથકાર જે જે ગુણ વિષે કથા કહેવી શરૂ કરે છે તેના પ્રારંભમાં, કથાના વર્ણનમાં અને એને ઉપસંહારમાં, તે તે ગુણનું સ્વરૂપ, તેનું વિવેચન અને તેને લગતા ગુણ-દોષો લાભ-હાનિનું નિરૂપણ તેમણે અતિ સરસ પદ્ધતિએ કર્યું છે।

ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તેમ આ ગ્રંથમાં તેત્રીસ સામાન્ય ગુણ અને સત્તર વિશેષ ગુણ મળી જે પચાસ ગુણોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, તે ઉપરાંત પ્રસંગોપાત્ત બીજા અનેક મહત્ત્વના વિષયો વર્ણવવામાં તેમ જ ચર્ચવામાં આવ્યા છે, જેવા કે—ઉપવનવર્ણન, ઋતુવર્ણન, રાત્રિવર્ણન, યુદ્ધવર્ણન, સ્મશાનવર્ણન આદિ વર્ણનો; રાજકુલના પરિચયથી થતા લાભો, સત્પુરુષનો માર્ગ, આપઘાતમાં દોષ, દેશદર્શન, પુરુષના પ્રકારો, નહિ કરવા

લાયક, કરવા લાયક, છોડવા લાયક, ધારણ કરવા લાયક, વિશ્વાસ નહિ કરવા લાયક આઠ આઠ બાબતો, અતિથિસત્કાર આદિ નૈતિક વિષયો છીંકનો વિચાર, રાજલક્ષણો, સામુદ્રિક, મૃત્યુજ્ઞાનનાં ચિહ્નો, અકાલદંતોદ્ગમકલ્પ, રત્નપરીક્ષા આદિ લોકમાનસને આકર્ષનાર સ્થૂળ વિષયો; દેવગુરુધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ, ગુરુતત્ત્વવ્યસ્થાપનવાદસ્થલ, અષ્ટ પ્રાતિહાર્યનું સ્વરૂપ, વેદાપૌરુષેયત્વવાદસ્થલ, ધર્મતત્ત્વપરામર્શ, રત્નત્રયી, જિનપ્રતિમાકારધારી મત્સ્ય અને કમલો, જિનપૂજાનું વિસ્તૃત સ્વરૂપ, સામાન્ય ધર્મોપદેશ, મૂર્તિપૂજાવિષયક ચર્ચાસ્થલ, હસ્તિતાપસ તથા શૌચવાદમતનું નિરસન, અનંતકાય કંદમૂલના ભક્ષણનું સદોષપણું આદિ ગંભીર ધાર્મિક વિચારો; ઉપધાનવિધિ, ધ્વજારોપણ વિધિ, મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા વિધિ આદિ વિધાનો અને તે ઉપરાંત અનેક કથાઓ, તથા સુભાષિતાદિ વિવિધ વિષયો આલેખવામાં આવેલા છે। આ બધી વસ્તુ પ્રસ્તુત ગ્રંથની વિષયાનુક્રમણિકા જોવાથી ધ્યાનમાં આવી શકશે। આ ઉપરથી પ્રસ્તુત ગ્રંથકાર કેટલા સમર્થ અને બહુશ્રુત આચાર્ય હતા અને તેમની કૃતિ કેટલી પાંડિત્યપૂર્ણ અને અર્થગંભીર છે એ પણ સમજી શકાશે।

(ક્રમશઃ)

મુખપૃષ્ઠ ચિત્ર પરિચય

આ પ્રતિમા વિજયદેવસૂરિ મ.સા. ના પોતાના સત્તાકાળમાં તેમના પટ્ટશિષ્ય શ્રીવિજયસિંહસૂરિજી દ્વારા વિજાપુરમાં પ્રતિષ્ઠિત કરાયેલ છે। (વિજયદેવસૂરિ મ.સા.નો નિર્વાણ સં. ૧૭૧૩નો હોવાથી આ પ્રતિમા તેમની હયાતીમાં પ્રતિષ્ઠિત થયેલ ગુરુપ્રતિમા ગણાય, વિજયદેવસૂરિ નિર્વાણ સંવત માટે જુઓ ‘વિજયદેવસૂરિ નિર્વાણ રાસ’ રાસપદ્માકર પૃ. ૧૩૨)

પ્રતિમા લેખ- ૬૬૦॥ સં. ૧૭૦૧ વર્ષે માર્ગશીર્ષ સિત ૬ સોમે શ્રીનંદરબારવાસ્તવ્ય સાં. રૂપજી ભાર્યા રૂપાદે સુત રત્નસાહ બાં. પૂં. (બાઈ પુત્ર?) હીરચંદ્રાભ્યાં નિજગુરુભક્ત્યા તપાગચ્છાધિરાજ- ભં. શ્રીહી રવિજયસૂરિપટ્ટાકાશપ્રકાશદિનમણિ શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરપટ્ટપાથોનિ ધિસમુલ્લાસે નિશામણિ દિલ્લીપતિસાહિ શ્રીજિહાંગીરપ્રદત્ત“જિહાંગીર મહાતપાબિરુદધારિ” વિદ્યમાનતપગચ્છનાયક ભટ્ટારકસાર્વભૌમભટ્ટારક શ્રીવિજયદેવસૂરીનાં મૂર્તિ કારિતા । પ્રતિષ્ઠિતા ચ તદીય પટ્ટાલંકાર શ્રીવિજયસિંહસૂરિભિઃ । વીજાપુરે ।

श्रुतसागर

28

दिसम्बर-२०२०

पुस्तक समीक्षा

रामप्रकाश झा

ग्रन्थ नाम : श्रीमद् देवचन्द्रजीकृत चौवीसी, **सम्पादक :** श्री प्रेमलभाई कापडिया, **प्रकाशक :** हर्षदराय हेरिटेज, मुम्बई, **प्रकाशन वर्ष :** वि. सं. २०६१, **भाषा :** गुजराती, हिन्दी, **विषय :** देवचन्द्रजी कृत चौवीसी के शुद्ध स्वरूप का विवेचन.

श्रीमद् देवचन्द्रजी के द्वारा रचित चौवीसी पाठक के हृदय में भावोल्लास जगानेवाला है। पूज्य देवचन्द्रजी ने अपने स्तवनों के द्वारा शुद्ध आत्मस्वरूप का ज्ञान, प्रभु का आलम्बन तथा आत्मविकासलक्षी मार्ग को अद्भुत रूप से प्रकाशित किया है। इन स्तवनों का जैसे-जैसे स्मरण, चिन्तन और मनन किया जाता है, वैसे-वैसे हृदय में प्रसन्नता और हर्ष का अनुभव होता है और हृदय पुलकित हो जाता है।

परमात्मा की अतुलनीय व अद्वितीय गुणसंपदा का वर्णन करते हुए पूज्यश्री ने स्तवन के रूप में भक्तिगंगा का नीर बहाया है। पूज्य देवचन्द्रजी के द्वारा रचित चौवीसी में आत्मविकासलक्षी मार्ग के ऊपर प्रकाश डाला गया है। उन्होंने भक्तिरस, उपादान निमित्त कारण, निश्चय व्यवहार, आत्मा-पुद्गल, द्रव्यगुणपर्याय, अपवाद-उत्सर्ग सेवा, कारण-कार्य, प्रभु की अनंत प्रभुता, षट्कारक, अव्याबाध सुख, सामान्य विशेष स्वभाव, अस्ति-नास्ति स्वभाव, प्रशस्त व शुद्ध भावरूप पूजा तथा निःसंगता जैसे अनेक आध्यात्मिक गहन तत्त्व की अलौकिकता को प्रगट किया है।

इन स्तवनों का आलेख करते समय पूज्यश्री के स्वोपज्ञ बालावबोध तथा “परमतत्त्व की उपासना” आदि अनेक ग्रंथों का उपयोग किया गया है। स्वोपज्ञ बालावबोध में उन्होंने आगम तथा अन्य अनेक सुंदर ग्रंथों से संस्कृत-प्राकृत अवतरणों का भी अर्थसहित उल्लेख किया है। आचार्य श्री सोमचंद्रसूरीश्वरजी म.सा ने इन अवतरणों का संशोधन किया है।

प्रस्तुत ग्रंथ में स्तवनों का अर्थ और सार पूज्य कलापूर्णसूरीश्वरजी कृत “परमतत्त्व की उपासना” में से लिया गया है तथा हिंदी अनुवाद पंडित बसंतीलालजी नलवाया (रतलाम) ने किया है। स्वोपज्ञ बालावबोध की शुद्धि के लिये आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर, कोबा की प्राचीन हस्तप्रतों का उपयोग किया गया है।

इसके अतिरिक्त ग्रन्थ की सुन्दरता हेतु प्राचीन चित्र, चित्रपट्ट, हाशिया, फुल्लिका आदि विविध ग्रंथों, संग्रहालयों तथा व्यक्तिगत संग्रहों में से लेकर उनका

भी यथोचित उपयोग किया गया है। स्तवन की मूल गाथाएँ स्वर्णपट पर लाल-पीले तथा भूरे रंग से लिखवाई गई हैं। गाथाओं के हाशिया और बोर्डर विविध रंगों से सुसज्जित किये गये हैं।

पुस्तक के प्रकाशन में आचार्य श्री कलाप्रभसूरीश्वरजी म. सा., श्री कल्पतरुविजयजी म. सा. तथा श्री कीर्तिचंद्रविजयजी म. सा. की सुन्दर प्रेरणा प्राप्त हुई है।

प्रस्तुत ग्रंथ का प्रकाशन एवं मुद्रण भी बहुत ही सुंदर एवं आकर्षक है। आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर, कोबा परिवार का यह सौभाग्य है कि प्रस्तुत पुस्तक के प्रकाशन में प्रकाशित अधिकांश प्राचीन चित्रों को आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर के सम्राट् संप्रति संग्रहालय से लिया गया है।

श्री प्रेमलभाई कापडिया ने प्रस्तुत ग्रंथ का प्रकाशन कर विद्वत्समाज के लिये एक उल्लेखनीय व प्रशंसनीय प्रयास किया है। जिसे समस्त जैन संघ व विद्वत्समाज वर्षों तक याद रखेगा। संघ, विद्वद्वर्ग तथा जिज्ञासु विद्वानों की यह अपेक्षा है कि भविष्य में भी इस प्रकार के सुन्दर प्रकाशन होते रहें। इस प्रकार के साहित्यसर्जन की यात्रा सदैव जारी रहे, ऐसी शुभेच्छा है।

वर्तमान विद्वज्जगत के मूर्धन्य विद्वान श्रीमान् डॉ. सागरमलजी जैन को सादर श्रद्धांजलि

जैनप्राच्यविद्या और साहित्य जगत के प्रख्यात विद्वद्वर्ग डॉ. सागरमल जैन ने अपने जीवन में अनेक असाधारण संशोधन कार्य किए व करवाए हैं। जिनका साहित्यजगत का विद्वद्वंडल लाभ ले रहा है। आपके समाधि मरण से साहित्य जगत को बहुत बड़ी क्षति पहुँची है।

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर का आपसे विशेष नाता रहा है। संशोधन-संपादन कार्य हेतु आपसे समय-समय पर आदान-प्रदान होता रहा है। ज्ञानमंदिर में आपके द्वारा संपादित 250 जितनी पुस्तकें व 350 जितने लेखादि कृतियाँ संगृहीत हैं।

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर परिवार, कोबा आपको भावसंभर श्रद्धांजलि अर्पण करता है और श्रुतसेवा के क्षेत्र में योगदान हेतु वाचकवर्ग आपके सदा ऋणी रहेंगे।

श्रुतसागर

30

दिसम्बर-२०२०

समाचार सार

राष्ट्रसंत पूज्यश्री की शुभनिश्रा में नूतन जिनालय भूमिपूजन एवं शिलान्यास विधान

दि. 8/11/2020 कोबा के समीप कैलासनगर वाटिका में प.पू. राष्ट्रसंत श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी म.सा. की पावन निश्रा में शिखरबद्ध जिनालय का शिलान्यास किया गया। इस जिनालय में मूलनायक श्यामवर्ण श्रीमुनिसुव्रतस्वामी भगवान तथा श्री पार्श्वनाथ प्रभु एवं शांतिनाथ प्रभु की प्रतिमा बिराजित की जाएगी। उपकारी गुरुमूर्ति की प्रतिष्ठा भी प्रस्तावित है। जिनालय निर्माण का लाभ पेथापुर निवासी शाह जयंतिलाल सोमचंद के सुपुत्र महेशभाई तथा धर्मपत्नी मंदाकिनीबेन, हस्ते शाह कौशलभाई, अमीबेन, प्रशम, जीया, हाल निवासी २४ केरेट, देवकीनंदन, अहमदाबाद ने लिया। संपूर्ण कार्य का आयोजन राष्ट्रसंत पूज्यश्री की प्रेरणा एवं मार्गदर्शन में कैलास आराधना केन्द्र के ट्रस्टी तथा अन्य श्रेष्ठिगण श्री हेमंतभाई राणा, श्रीशांतिलालजी मिश्रीमलजी मुणोत, श्रीवंशराजजी भणशाली, श्री मगनलाल तेजराजजी सालेचा व अन्य महानुभावों द्वारा किया जा रहा है।

महान प्रभावशाली श्री घंटाकर्ण महावीरदेव पूजन व हवन

दिनांक : 14-11-2020, निज आसो वद-१४ (काली चौदश) को कोबा तीर्थ के परिसर में राष्ट्रसंत पूज्यश्री की निश्रा में महान् प्रभावशाली श्री घंटाकर्ण महावीरदेव पूजन व हवन सम्पन्न हुआ। काली चौदश के पावन दिन विघ्न व अंतराय को दूर करने तथा इष्ट की प्राप्ति हेतु गुरुमंदिर में सरकारी दिशा-निर्देशों का पालन करते हुए, यह अनुष्ठान किया गया। प्रभावी महाअनुष्ठान में प्रभावना-संघपूजा तथा साधर्मिकभक्ति के सम्पूर्ण लाभार्थी – गुरुभक्त श्री गौतमभाई कांतिलाल शाह परिवार, हस्ते - श्री दर्शितभाई, शिमोली, आनंद शाह परिवार थे।

शारदा (चोपड़ा) पूजन

कोबा तीर्थ में प्रत्येक वर्ष की भाँति इस वर्ष भी दि. 14-11-2020 को दोपहर 2:54 बजे ज्ञानमन्दिर के पुस्तक विभाग में चोपड़ापूजन तथा शारदापूजन का कार्यक्रम विधिविधान पूर्वक सम्पन्न हुआ। इस अवसर पर संस्था के ट्रस्टी श्री श्रीपालभाई शाह, श्री दर्शितभाई शाह, श्री कल्पेशभाई वी शाह तथा श्री डिम्पलभाई मारफतिया एवं गांधीनगर बोरिज तीर्थ के मेनेजर राष्ट्रसंत पूज्यश्री के आशीर्वाद सह उपस्थित होकर पूजन के कार्यक्रम में सहभागी बनें। ज्ञानमन्दिर के पंडितवर्य श्री गजेन्द्रभाई शाह ने जैनपद्धति से शारदापूजन तथा चोपड़ापूजन की विधि कराई। ज्ञानमन्दिर के कार्यकर्ता तथा आमन्त्रित अतिथि सीमित संख्या में पूजन के इस कार्यक्रम में उपस्थित हुए। पूजन के अन्त में गुरु वन्दना की गई तथा पूज्य मुनिवर श्री पुनीतपद्मसागरजी म.सा. ने उपस्थित श्रद्धालुओं को विशेष मांगलिक सुनाया।

जिनालय का द्वारोद्घाटन तथा नूतनवर्ष का महामांगलिक

दि.16/11/2020 प्रातः शुभ मुहूर्त व शुभवेला में तीर्थ-परिसर में राष्ट्रसंत पूज्यश्री के सान्निध्य में महावीरालय, रत्नमंदिर व गुरुमंदिर का द्वारोद्घाटन उल्लास पूर्वक हुआ।

कोबा तीर्थ से जीवन की उन्नति के लिए – नूतनवर्ष में महाप्रभावसंपन्न मांगलिक एवं गौतम रास का श्रवण सभी गुरुभक्तों ने Aacharya Shri Padmasagarsurishwarji Maharaja YouTube Channel के माध्यम से हुए लाईव प्रसारण से हजारों श्रद्धालु राष्ट्रसंत पूज्य आचार्यदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा की गुरुवाणी, मांगलिक व आशीर्वाद से लाभान्वित हुए। इस अवसर पर सरकारश्री के नियमानुसार दिशा-निर्देशों का पालन करते हुए तीर्थ में उपस्थित श्रद्धालु भक्तों ने पूज्यश्री से शुभाशीर्वाद प्राप्त किया तथा पूज्यश्री के गुरुपूजन का लाभ कार्यक्रम के सम्पूर्ण लाभार्थी गुरुभक्त श्री चिमनलाल पोपटलाल राणा शेठ परिवार, हस्ते – विक्रमभाई चिमनलाल ब्रोकर परिवार ने लिया व पूज्यश्री का गुरुपूजन तथा वासनिक्षेप ग्रहण कर धन्यता का अनुभव किया।

नूतनवर्ष – श्री गौतमस्वामि महापूजन

दिनांक : 16-11-2020, कोबा तीर्थ - गुरुमंदिर के पुनित परिसर में हिंमतनगर निवासी धर्मानुरागी, दानवीर स्वर्गीय श्री जयंतीलाल जयचंदभाई शाह की वार्षिक पुण्यतिथि के निमित्त नूतनवर्ष के मंगल दिन, महामंगलकारी पूजन का आयोजन किया गया। परिवार के परमोपकारी, निर्मल संयम के आत्मसाधक गच्छाधिराज आचार्यदेव श्री कैलाससागरसूरीश्वरजी महाराजा की महती कृपा पुष्करवर्त मेघ के समान निरंतर परिवार पर बरसती रही, स्वर्गीय सुश्रावक श्री जयंतीलालभाई शाह परिवार ने अपने जीवनकाल में गच्छाधिराजश्री की पावन प्रेरणा से अनेक सुकृत कार्य किये, वर्षों से नूतन(बेसता) वर्ष का मांगलिक तथा आशीर्वाद प्राप्त करने हेतु पूज्य गच्छाधिराजश्री के पास जाते थे, पूज्यश्री के कालधर्म पश्चात् जीवन के उत्तरार्ध तक यानें अंतिम क्षण तक नूतनवर्ष के प्रथम दिन कोबा तीर्थ में उपकारी गुरु की समाधि के दर्शन-पूजा करते थे। पूज्य पिताश्री के आत्मश्रेयार्थे परिवार ने महापूजन का भव्य आयोजन किया, अनंतलब्धिनिधान गुरु गौतमस्वामिजी का प्रभाविक भव्यातिभव्य महापूजन हुआ, जिसमें उत्कृष्ट सामग्री, विशेष मंत्रोच्चार व भावोल्लास के साथ महापूजन सम्पन्न हुआ, इस प्रसंग पर सरकारी दिशा-निर्देशों का पालन करते हुए श्रद्धालुओं ने महापूजन में लाभ लिया व पूज्यश्री का विशेष आशीर्वाद ग्रहण किया। पूजन के पश्चात् पधारे हुए सभी महानुभावों का स्वामिवात्सल्य तीर्थ के नूतन परिसर में किया गया।

ज्ञानपंचमी के पवन दिन-सम्यग्ज्ञान व श्रुत की देवी सरस्वती का विशिष्ट अनुष्ठान

दि.19-11-2020 प्रातः 9.30 बजे ज्ञानपंचमी के शुभदिवस श्री महावीर जैन आराधनाकेंद्र,

कोबा स्थित सकल जैन संघ का गौरवस्थान आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर में पूज्य राष्ट्रसंत आचार्यदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा की शुभ निश्रा में सामूहिक ज्ञानपंचमी के देववंदन तथा संगीत की स्वर लहरियों के साथ ज्ञानपूजन का अद्भुत आयोजन किया गया। भक्तिप्रस्तुति श्री आशीष महेता अहमदाबाद द्वारा कि गई। इस अनुष्ठान में पूज्य आचार्य श्री अमृतसागरसूरिजी, आचार्य श्री विवेकसागरसूरिजी, तथा पूज्य गणि श्री प्रशांतसागरजी आदि श्रमण भगवंतों के साथ उपस्थित थे। अनुष्ठान में मनोहारी, 15 करोड 85 लाख से अधिक बीज मंत्र से जापित माँ सरस्वती देवी के समक्ष ज्ञान व श्रुत की आराधना की गई। इस अवसर पर ज्ञानतीर्थ में संग्रहित विशिष्ट व महत्त्वपूर्ण ग्रंथों की प्रदर्शनी भी रखी गई थी। उसमें ताडपत्र के उपर लिखे गये 45 आगमों के अतिरिक्त अन्य मुद्रित व काष्ठ फलक पर लिखित वर्णमाला, अगरपत्र, भोजपत्र आदि के उपर लिखित विशिष्ट ग्रंथों की भव्य झांकी तथा जैनधर्म ग्रंथों के अतिरिक्त ज्योतिष, आर्युर्वेद तथा शिल्प कला के विशिष्ट ग्रंथों को भी प्रदर्शित किया गया था।

प्रस्तुत अनुष्ठान में श्रद्धालु भक्तों के द्वारा शुद्ध धवल (श्वेत) वस्त्र धारण कर सरकार के नियमानुसार सामाजिक दूरी का पालन करते हुए पूजन अनुष्ठान तथा सामूहिक आरती की गई। इस अवसर पर गुजरात के शिक्षामंत्री श्री भूपेन्द्रसिंह चुडासमा विशेष रूप से उपस्थित होकर अनुष्ठान में सहभागी बनें। इस पूजन के सम्पूर्ण लाभार्थी श्रीमती मंजुलाबेन जितेंद्रभाई शाह परिवार को संस्था के द्वारा शाल व श्रीफल से सम्मानित किया गया।

अनुष्ठान के इस पावन प्रसंग पर राष्ट्रसंत परम पूज्यश्री ने सभा को संबोधित करते हुए कहा की अज्ञानता के अंधकार से मुक्त होकर ज्ञान के प्रकाश में जीवन यात्रा की पूर्णता को प्राप्त कर सकते है और श्रुतज्ञान की आराधना से भविष्य का निर्माण कर सकते है। निर्मल बुद्धि के लिए विचारों को शुद्ध करना आवश्यक है। हमे प्रतिदिन माँ सरस्वतीदेवी की आराधना करनी चाहिए और नई पीढी को भी सम्यग्ज्ञान का संस्कार देना चाहिए। ज्ञान प्रकाश देता है जिससे भविष्य का निर्माण होता है अतः ज्ञान की आशातना से हमें बचना चाहिए ज्ञान ही एकमात्र ऐसा अक्षयतत्त्व है जो कभी भी, किसी भी अवस्था में मनुष्य का साथ नहीं छोडता है।

इस अवसर पर श्रद्धालु भक्त व ज्ञानमंदिर के कार्यकर्ताओं के द्वारा सरस्वती माता की स्वर्ण आभूषण पूजा हेतु द्रव्य अर्पण किया गया। कार्यक्रम के लाभार्थी श्री संजय जितेंद्रभाई शाह, सोनल संजय शाह, परख, मोक्षित संजय शाह द्वारा उपस्थित सभी आराधकों की संघपूजा व अतिथिओं की साधर्मिक भक्ति भी रखी गई थी।

राष्ट्रसंत पूज्यश्री का चातुर्मास परिवर्तन कार्यक्रम सानंद संपन्न

दिनांक: 01-12-2020 कार्तिक पूर्णिमा के दिन श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र, कोबा में आत्मलक्षी चातुर्मासार्थ बिराजमान राष्ट्रसंत आचार्यदेव पूज्य गुरुदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा आदि सूरि-पदस्थ तथा मुनिवरों का चातुर्मास परिवर्तन सानंद संपन्न हुआ।

इस अवसर पर प्रातः 9.30 बजे सामूहिक श्री शंलुंजय पट्ट दर्शन, जिनचैत्यजुहार व भाव स्पर्शना में गिरिराज की स्तुति, स्तवना से सभी शंलुंजयमय बने तत् पश्चात् सभी श्रद्धालुओं ने अक्षत से शंलुंजय पट्ट को बधाय। तीर्थ परिसर से शहनाई वादन के साथ राष्ट्रसंत पूज्यश्री सभी श्रमण भगवंतों का मंगल प्रयाण कर श्री कैलासनगर वाटिका में लाभार्थी सेठ श्री रसिकभाई के. शाह परिवार के गृहांगण में प्रवेश किया।

गुरुवंदन व मंगलाचरण से कार्यक्रम का शुभारंभ हुआ। प्रासंगिक प्रवचन में राष्ट्रसंत पूज्यश्री ने शंलुंजय तीर्थराज की महिमा तथा कलिकाल सर्वज्ञ आचार्य श्री हेमचंद्रसूरिजी के जीवन प्रसंगों का वर्णन किया। प्रवचन के बाद चातुर्मास के लाभार्थी अहमदाबाद (खवासाम.प्र.) निवासी श्रीकान्ताबहन रणजीतमलजी वागरेचा (जैन) परिवार ने अपने हृदय के भाव व्यक्त किए। श्री कैलाससागर वाटिका में निर्माणाधीन श्री मुनिसुव्रतस्वामी परमात्मा के भव्य जिनालय के लाभार्थी परिवार ने पूज्यश्री के आशीर्वाद ग्रहण किए और जिनालय के लाभार्थी परिवार का बहुमान चातुर्मास परिवर्तन के लाभार्थी तथा जिनालय समिति के द्वारा किया गया। तत्पश्चात् चातुर्मास लाभार्थी परिवार के द्वारा आभार व्यक्त किया गया। सेठ श्री आणंदजी कल्याणजी पेढी के व श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र, कोबा के ट्रस्टी श्री श्रीपालभाई द्वारा लाभार्थी परिवारों की अनुमोदनादि स्वरूप औपचारिक प्रस्तुति की गई। अंत में चातुर्मास परिवर्तन के लाभार्थी सेठ श्री रसिकभाई के. शाह द्वारा पूज्य गुरुदेव के उपकारों का स्मरण करते हुए कहा गया कि पिछले 50 वर्षों से गुरुदेव का हमारे परिवार के उपर उपकार रहा है। इनके सदुपदेश से छोटे-बड़े लाभ हमें मिलते रहे हैं। स्व. इंदिरा गांधी के समय में ई.1976 के सांप्रदायिक हिंसा जैसे कठिन समय में उस्मानपुरा में पू. गुरुदेव के चातुर्मास में “आर्थिक समस्याओं का आध्यात्मिक उपाय” पर प्रवचन रखा गया था, जो विशेष यादगार रहा। पूज्य गुरुदेवश्री की स्मृतिओं का गान करते हुए वर्तमान लाभ हेतु आभार व्यक्त किया था। चातुर्मास परिवर्तन के भाग्यशाली परिवार मातु श्री मंजुलाबेन रसिकलाल केशवलाल शाह परिवार द्वारा सभी महानुभावों का स्वामिवात्सल्य किया गया।

श्रीमद् राजचन्द्र आश्रम में राष्ट्रसंतश्री का पदार्पण

ता. 02-12-2020 के दिन कोबा तीर्थ के समीप श्रीमद् राजचन्द्र आश्रम के परिसर में डॉ.आत्मानंदजी के जन्मदिन के उपलक्ष में राष्ट्रसंत पूज्यश्री अपने शिष्य परिवार के साथ पधारे।

राष्ट्रसंत पूज्य आचार्यदेव श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा का आश्रम के द्वार पर अक्षत द्वारा गहुंली करके धर्मानुरागी बेनश्री शर्मिष्ठाबहन, ट्रस्ट मण्डल तथा साधक श्री सुरेशजी ने वंदन-अभिन्दन करके भव्य स्वागत किया। राष्ट्रसंत पूज्यश्रीने सभा को संबोधित करते हुए कहा की – डॉ. आत्मानंदजी के जाने के बाद भी लोगों की स्मृति में आज भी जीवत है। कई बार सत्संग करने का मुझे अवसर मिला, उनका सौहार्द, उनका आंतरिक स्नेह और उनके

जीवन व सद्भावना से अनेक व्यक्तियों को प्रेरणाएँ मिलती रही। अपने जीवनकाल में अनेक आत्माओं को साधना के क्षेत्र में जोड़ा। उन्होंने साधना का सुंदर केंद्र बनाकर आत्मार्थियों के लिए अर्पण किया, आश्रम का उपयोग आत्मसाधना में हो यह उनकी मंगल भावना और प्रेरणा रही। जन्मदिन पर हार्दिक शुभकामना देता हूँ और उनके गुणों का अनुमोदन करता हूँ। जन्मदिन के अवसर पर श्रीमद् राजचन्द्र वचनामृत आधारित 213 स्वाध्याय Audio-MP3 का लोकार्पण किया गया और राष्ट्रसंत पूज्यश्री तथा डॉ. कुमारपालभाई देसाई को अर्पण किया गया। राष्ट्रसंत पूज्यश्री के साथ पूज्य आचार्य श्री अमृतसागरसूरिजी, पूज्य आचार्य श्री हेमचन्द्रसागरसूरिजी आदि मुनिगण विशेषरूप से पधारे। कार्यक्रम के अंत में डॉ. राजेशभाई ने राष्ट्रसंत पूज्यश्री के उपकार स्मरण करते कृतज्ञता के भाव प्रस्तुत किये। इस अवसर पर उपस्थित श्रोतागण व ट्रस्ट मण्डल, कार्यकर्ताओं राष्ट्रसंत पूज्यश्री के दर्शन कर धन्यता का अनुभव किया।

राष्ट्रसंत पूज्यश्री का ६६वें दीक्षा वर्ष में मंगल प्रवेश

दि. 04/12/20, का. व. ३ के दिन राष्ट्रसंत पूज्य गुरुदेव श्रीमद् पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा ने दीक्षा पर्याय के संयममय ६५ वर्ष पूर्ण कर ६६वें वर्ष में प्रवेश किया। इस प्रसंग पर भाविक भक्तों ने पूज्यश्री को शुभेच्छा प्रदान की एवं गुरुभगवंत ने सभी को मंगल आशीर्वाद प्रदान किया। श्रीमान् जयकुमार किरणजी बेगानी परिवार परम ज्वेलर्स (बिकानेरवालों) द्वारा इस पावन प्रसंग के उपलक्ष्य में उपस्थित समस्त श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र, कोबा परिवार के कार्यकर्ताओं का सम्मान किया गया। गुरुदेव की संयमयात्रा दीर्घ समय तक निर्विघ्नरूप से चलती रहे, हम सब पर आशीर्वाद बरसाते रहे ऐसी शुभकामना।

सरलस्वभावी पूज्य मुनिराज श्री शांतिसागरजी म.सा. को

भावसभर श्रद्धांजली

तपागच्छाधिपति आचार्यदेव श्री मनोहरकीर्तिसागरसूरीश्वरजी महाराजा के शिष्यरत्न पू. मुनि श्री शांतिसागरजी म.सा. सोमवार दि. 07/12/20, कार्तिक वदि ७ को वीजापुर में कालधर्म प्राप्त हुए। आपका जन्म उदयपुर (मेवाड़) में हुआ, उम्र ८८ वर्ष, दीक्षा पर्याय- ५५ वर्ष, अंतिम आराधना भूमि- श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि समाधि मंदिर, विजापुर गुजरात। जीवन की अंतिम क्षण तक विजापुरतीर्थ में स्थित ज्ञानभंडार के सूचिकरण आदि कार्यों में महत्वपूर्ण योगदान दिया। पूज्य मुनिराजश्री के कालधर्म का समाचार मिलने पर श्रीमहावीर जैन आराधना केन्द्र स्थित राष्ट्रसंत परम पूज्य आचार्य भगवंत श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी महाराजा आदि सूरि पदस्थ श्रमण भगवंतों ने देववंदन एवं उनके गुणानुवाद किये। प्रौढसंयमी, सरलस्वभावी, जीवन के अंत तक ज्ञान के उपासक पूज्य मुनिराजश्री को भावसभर श्रद्धांजली।

नूतनवर्ष के पावन प्रसंग पर कोबातीर्थ मध्ये श्री गौतमस्वामी पूजन का मंगल दृश्य

ज्ञानपंचमी के दिन ज्ञानमंदिर
कोबा में आयोजित माँ सरस्वती
के अनुष्ठान का मनोरम दृश्य

Registered Under RNI Registration No. GUJMUL/2014/66126 SHRUTSAGAR (MONTHLY).
Published on 15th of every month and Permitted to Post at Gift City SO, and on 20th date
of every month under Postal Regd. No. G-GNR-334 issued by SSP GNR valid up to 31/12/2021.

दीपावलीपर्व प्रसंग पर
ज्ञानमंदिर मध्ये आयोजित
चोपडापूजन व लक्ष्मीपूजन
की झलकियाँ

श्रीमान् आत्मानंदजी के
जन्मदिन पर श्रीमद् राजचंद्र
आश्रम में राष्ट्रसंत पूज्यश्री
का पावन पदार्पण

BOOK-POST / PRINTED MATTER

प्रकाशक

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर, कोबा

जि. गांधीनगर ३८२४२६

फोन नं. (०७९) २३२७६२०४, २०५, २५२

फेक्स (०७९) २३२७६२४९

Website : www.kobatirth.org

email : gyanmandir@kobatirth.org

Printed and Published by : HIREN KISHORBHAI DOSHI, on behalf of SHRI MAHAVIR
JAIN ARADHANA KENDRA, New Koba, Ta. & Dist. Gandhinagar, Pin-382426, Gujarat.
And Printed at : NAVPRABHAT PRINTING PRESS, 9, Punaji Industrial Estate,
Dhobighat, Dudheshwar, Ahmedabad-380004 and
Published at : SHRI MAHAVIR JAIN ARADHANA KENDRA, New Koba, Ta. &
Dist. Gandhinagar, Pin-382426, Gujarat. Editor : HIREN KISHORBHAI DOSHI